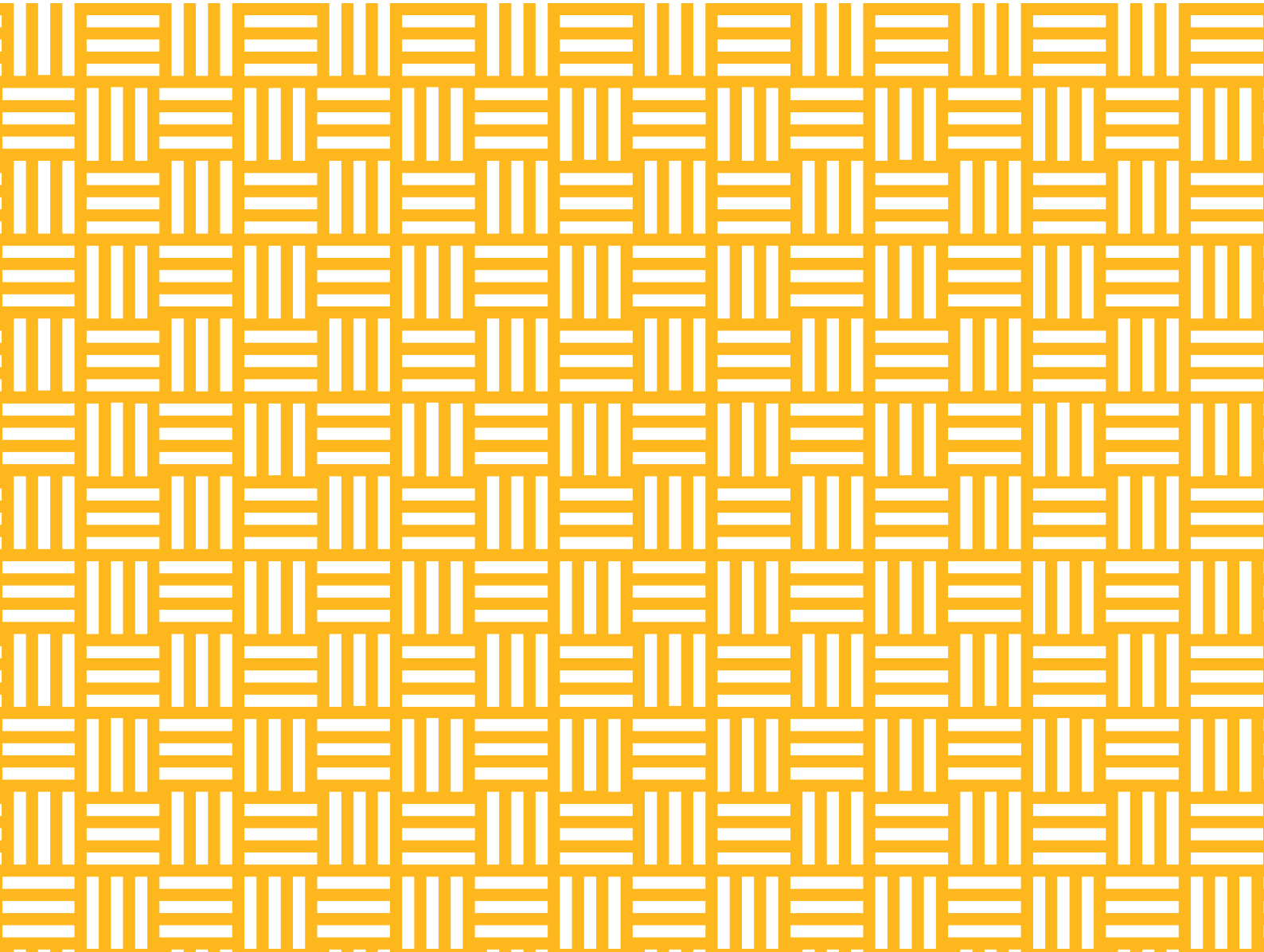

Platforma Regjionale e Ballkanit Perëndimor për Avokim të
Lirisë së Medieve dhe Sigurisë së Gazetarëve
Western Balkan's Regional Platform for Advocating
Media Freedom and Journalists' Safety

KOSOVO

Pokazatelji nivoa slobode medija i bezbednosti novinara 2019

KOSOVO
Pokazatelji
nivoa slobode
medija i
bezbednosti
novinara
2019

Autor:
Liron Kafexholli

Naslov u originalu

Kosovo - Pokazatelji nivoa slobode medija i bezbednosti novinara 2019

Izdavač

Udruženje novinara Kosova

Asociacioni i Gazetarëve të Kosovës
Association of Journalists of Kosovo

Autor

Liron Kafexholli

Lektura

Arsim Halili

Tiraž

500

Dizajn

comma | communications design

Ova publikacija urađena je uz finansijsku podršku Evropske unije i Evropske zadužbine za demokratiju. Sadržaj ove publikacije isključiva je odgovornost Udruženja novinara Kosova i ne odražava nužno stavove Evropske unije i Evropske zadužbine za demokratiju.

PREGLED PROJEKTA	4	C Bezbednost novinara	21
METODOLOŠKA BELEŠKA	5	C1 Ponašanje državnih institucija i političkih aktera u vezi sa zaštitom novinara	24
Uvod	7	C2 Ponašanje krivičnog i građanskog pravosuđa u pogledu pretnji i dela nasilja nad novinarima	24
A Pravna zaštita	9	Analiza i zaključci	26
A1 Zakonske garancije za slobodu medija i njihovu relevantnost u praksi	9	A Pravna zaštita:	26
A2 Učinak zakona o kleveti na novinare	11	B Položaj novinara u redakciji:	27
A3 Pravna zaštita političkog pluralizma u medijima	12	C Bezbednost novinara:	27
A4 Garancije slobode rada i udruživanja i praksa	13	Preporuke	28
A5 Pravna zaštita izvora novinara	13		
A6 Zaštita prava na pristup informacijama	14		
B Položaj novinara u redakciji, profesionalna etika i nivo cenzure	16		
B1 Da li se ekonomski položaj novinara zloupotrebljava radi ograničavanja njihove slobode?	16		
B2 Koliki je nivo uređivačke nezavisnosti od vlasnika medija i organa upravljanja?	17		
B3 Nezavisnost uredništva Javnog servisa	18		
B4 Nezavisnost uredništva u neprofitnom sektoru	19		
B5 Sloboda rada novinara u procesu stvaranja vesti	19		
B6 Položaj ženskih novinara	20		

PREGLED PROJEKTA

Udruženja novinara iz pet zemalja zapadnog Balkana (Bosna i Hercegovina, Severna Makedonija, Crna Gora, Kosovo i Srbija), uz podršku Evropske komisije¹, udružili su svoje napore u 2016. godini kako bi pratili i unapredili nivo slobode medija i bezbednosti novinara u njihovim zemljama - stvarajući tako Regionalnu platformu zapadnog Balkana o zagovaranju slobode medija i bezbednost novinara. Na osnovu zajedničke metodologije istraživanja posebno razvijene u tu svrhu, ove organizacije svake godine prikupljaju podatke, procenjuju najnovija dešavanja i uključuju se u aktivnosti zagovaranja radi promene političkog, zakonodavnog i institucionalnog okruženja u kojem rade novinari i mediji.

Postignuti rezultati u prvom trogodišnjem ciklusu pokazali su da novinarska udruženja u regionu mogu igrati odlučujuću ulogu u svom zalaganju ka većoj slobodi medija. Evropska komisija je ovo postignuće prepoznala kao presudni korak ka ukupnoj demokratizaciji balkanskih društava, što je rezultiralo njenom odlukom da nastavi podršku Regionalne platforme u narednim godinama². Ovaj narativni izveštaj pripremljen je u okviru četvrte regionalne procene nivoa slobode medija i bezbednosti novinara na zapadnom Balkanu, sprovedene 2019. godine³.

-
- ¹ Regionalna platforma zapadnog Balkana za zagovaranje slobode medija i bezbednosti novinara je projekat kojeg finansira Evropska Komisija, u okviru Programa podrške civilnom društvu i medijima 2014-2015, Podrška regionalnim tematskim mrežama organizacija civilnog društva.
  - ² Evropska Komisija odobrila je novi trogodišnji projekat „Safejournalists.net“ sa grant ugovorn IPA/2019/414-122
  - ³ Procena nivoa medijske slobode i sigurnosti novinara na zapadnom Balkanu u 2019. godini finansijski je podržala Evropska zadužbina za demokratiju (European Endowment for Democracy).

METODOLOŠKA BELEŠKA

Metodologija istraživanja⁴ sastoji se od tri grupe indikatora strukturiranih na osnovu sistematske analize različitih smernica koje su dale relevantne međunarodne organizacije⁵. Tokom protekle četiri godine prvobitno razvijeni indikatori testirani su i usavršeni kako bi se bavili karakterističnim društveno-političkim kontekstom u ovom regionu i odrazili specifične potrebe i interese novinara u pet zemalja.

Za prikupljanje i analizu podataka primenjen je čitav niz različitih istraživačkih metoda kako bi se odgovorilo na indikativna pitanja vezana za svaki određeni indikator:

- Pregled studija, analiza, izveštaja o istraživanju, dokumenta o smernicama, strategijama i drugim dokumentima;
- Kvalitativna analiza pravnih dokumenata;
- Prikupljanje i analiza informacija objavljenih na internet stranicama javnih institucija i drugih organizacija i tela;
- Prikupljanje i analiza saopštenja za štampu, saopštenja i drugih informacija profesionalnih organizacija;
- Sekundarni podaci prikupljeni od strane udruženja novinara;
- Opsežni razgovori sa ekspertima, novinarima i kreatorima politika;
- Fokus grupe sa novinarima.

Na nacionalnom nivou, novinarska udruženja imenovala su nacionalne istraživače kako bi izvršili prikupljanje podataka i napisali narativne izveštaje, koje su potom pregledala dva nacionalna recenzenta i vodeći istraživač.

Tri grupe pokazatelja koji su korišćeni za procenu nivoa slobode medija i sigurnosti novinara na zapadnom Balkanu predstavljeni su u tabeli ispod.

Tabela indikatora:

A. Pravna zaštita	B. Položaj novinara u redakcijama	C. Bezbednost novinara
A.1 Zakonske garancije za slobodu medija i njihovo sprovođenje u praksi	B.1 Ekonomska ograničenja na rad novinara	C.1 Statistika napada na novinare i nekažnjavanje
A.2 Učinak zakona o kleveti na novinare	B.2 Nezavisnost od vlasnika i menadžera medija	C.2 Ponašanje državnih institucija i političkih aktera u vezi sa zaštitom novinara
A.3 Zaštita političkog pluralizma u medijima	B.3 Nezavisnost novinara u javnoj službi emitovanja	C.3. Efikasnost pravosudnog sistema u vezi sa zaštitom novinara
A.4 Sloboda rada i udruživanja novinara	B.4 Nezavisnost novinara u neprofitnom sektoru	
A.5 Zaštita izvora novinara	B.5 Sloboda novinara u procesu proizvodnje vesti	
A.6 Pravo na pristup informacijama	B.6 Položaj žena u novinarstvu	

4 Četvrto prilagođeno izdanje metodologije istraživanja razvili su vodeća istraživačica Snežana Trpevska i Igor Micevski, naučni saradnik Istraživačkog Instituta za Društveni Razvoj RESIS iz Skoplja, Severna Makedonija.
5 Sledeći dokumenti su uzeti u obzir tokom razvijanja specifičnog istraživačkog pristupa za zemlje Zapadnog Balkana: Savet Evrope: Indikatori za medije u demokratiji; UNESCO: Pokazatelji razvoja medija (MDI) i Indikatori sigurnosti novinara: Nacionalni nivo; USAID - IREKS: Indeks održivosti medija; Freedom House: Anketa o slobodi štampe;

Kosovo je konstituisano kao unitarna parlamentarna republika sa vladom, jednodomnim zakonodavnim telom i sistemom građanskog prava. Kosovo funkcioniše i tretira se kao nezavisna država od strane velikog broja država, iako njegova državnost osporava manjina članica UN-a. Kosovo je demografski raznoliko sa kosovskim Albancima koji čine ogromnu većinu stanovništva, te Srbima, Bošnjacima, Turcima, Romima i Goranima i drugima koji čine ostatak.

Politički kontekst na Kosovu pokazao se izazovnim jer je premijer podneo ostavku u julu 2019. godine,¹ a usledili su i prevremeni izbori održani u oktobru 2019. godine, što je dovelo do zastoja u politici jer se nova vlada tek treba formirati.² Kosovo se i dalje bori sa visokim nivoom siromaštva i nezaposlenosti.³ Tržište rada ostaje izazov za ekonomski razvoj Kosova, jer postoji spora ekonomska diverzifikacija i loš rast izvoza usmeren pre svega na izvoz usluga; postoji veliki jaz u kvalifikacijama po sektorima koji obrazovni sistem ne rešava, a koji je sam po sebi nedovoljno finansiran i nerazvijen. Na političko i ekonomsko okruženje u društvu snažno utiče uporni klijentelizam i postoje dokazi o široko rasprostranjenj korupciji i sporim izvršavanjem pravde.⁴

---

1 Radio Slobodna Evropa / Radio Liberti Balkan Service (RFE / RL). Premijer Kosova podneo je ostavku, pozivajući se na Haško imenovanje "sumnjivim". 19. jula 2019. <https://www.rferl.org/a/Kosovo-s-prime-minister-resigns/30065153.html>

2 Bami, Xhorxhina. Razgovori o koaliciji ostaju u corsokaku na Kosovu. BIRN Priština. 26. decembra 2019. <https://balkaninsight.com/2019/12/26/Kosovo-main-parties-fail-to-form-governing-coalition/>

3 Svetska banka „Svetska banka Kosovo kontekst“ Svetska banka, Poslednji put ažurirano: 25. oktobra 2019. godine <https://www.worldbank.org/en/country/Kosovo/overview>

4 Freedom house, <https://freedomhouse.org/country/kosovo/freedom-world/2020>

Visoka stopa siromaštva i nezaposlenosti, kao i jaka neformalna ekonomija, naveli su mnoge, uključujući novinare, da prihvate loše uslove rada, bez ugovora, socijalnih davanja ili bilo kakve stabilnosti. Ovo poslednje čini novinare posebno ranjivim na korupciju, sklonosti samocenzuri⁵, političkim i upravljačkim pritiscima, što zauzvrat utiče na kvalitet i profesionalizam njihovog izveštavanja. S druge strane, politički kontekst imao je ozbiljan uticaj na novinare srpske manjine koji se suočavaju sa pritiscima i visokim nivoom cenzure.⁶

Kosovo ima polarizovani i pluralni medijski sistem sa postojećim, mada slabim, javnim službom emitovanja (JSE) koji je podložan politizaciji zbog svoje zavisnosti od državnog finansiranja i odbora koji imenuje parlament. Od 2018,⁷ postojalo je 20 TV stanica (3 koje emituju na nacionalnom nivou), 83 radio stanice (39 kablovskih operatera (1 OTT i 4 IPTV) i 61 provajdera (davalaca) usluga koji posluju putem kablovske usluge, zajedno sa 5 štamparskih novina.⁸ Pet televizijskih stanica emituje se na srpskom, a jedna na turskom. Finansiranje prvenstveno zavisi od oglašavanja, jer ima malo stranih ili domaćih ulaganja.

Tačna procena broja mrežnih medija na Kosovu nije dostupna jer su registrovane kao organizacije s ograničenom odgovornošću koje često posluju sa neproverenim vlasništvom.⁹ To je nadalje dovelo do zabrinutosti zbog njihovog sadržaja, za koje su mnogi optuženi da su etički kompromitovani zbog govora mržnje, pristrasnosti i širenja dezinformacija.¹⁰

Mediji koji su najviše favorizovani su trenutno televizijski mediji, ali poslednjih godina je došlo do ogromnog porasta broja onlajn medija i pada štampe, ali trenutno nema nezavisnih podataka o broju prodatih primeraka. S druge strane, onlajn mediji dobijaju prosečno 200.000 i 800.000 klikova dnevno.¹¹

Prema IREKS indeksu održivosti medija (MSI) za 2019. godinu, ovo prebacivanje na onlajn medije negativno je uticalo i na etičke standarde izveštavanja u medijima jer je izveštavanje u stvarnom vremenu povećalo i pojedinačno izveštavanje. Dalje pokazuje da se zakoni o slobodi govora, socijalnoj zaštiti, iako jesu u skladu sa EU i međunarodnim standardima, zapravo u praksi ne sprovede.

5 Evropska unija, Paket proširenja EU - sloboda izražavanja - informaciono društvo i mediji 2019, Belgija, str.14-15. Pristupljeno 15. decembra 2019. https://ec.europa.eu/neighbourhood-enlargement/sites/near/files/freedom_of_expression_2019.pdf

6 Evropska Komisija (EK), Izveštaj Kosova 2019, Brisel, str. 25. Pristupljeno 18. oktobar 2019. <https://ec.europa.eu/neighbourhood-enlargement/sites/near/files/20190529-Kosovo-report.pdf>

7 Nezavisna komisija za medije (NKM), Godišnji izveštaj za 2017., mart 2018, Priština. P.28, <https://www.kpm-ks.org/assets/cms/uploads/files/Publikime/Dokumente/15459873378987.pdf>

8 BBC, "Kosovski profil - Mediji", BBC, 16. januara 2018, <https://www.bbc.com/news/world-europe-18328868>

9 "Kosovo Newspaper and News Media Guide, ABIZ News Links", <http://www.abyznewslinks.com/kosov/html>

10 Koha.net, „Lažne vesti i vlasništvo veb portala, izazovi za internet medije na Kosovu”, Koha.net, 30. maja 2017. Pristupljeno 5. januara 2020. <https://www.koha.net/arberi/21980/lajmet-e-rrejshme-dhe-pronesia-e-portaleve-slide-per-mediat-online-ne-kosove/>

11 Naser Miftari, „Budućnost javnog emitovanja javnog servisa na Kosovu”, Analitika, Radni dokument 3/2017, (2017): 34-37. http://www.analitika.ba/sites/default/files/publikacije/psb_Kosovo.pdf?fbclid=IwAR2xKOBm2snPhqLxHjYDMsFNM7ZqhQqJ6d0HwBjG3pt5MHpETcp-dUxGrLI

A1 Zakonske garancije za slobodu medija i njihovu relevantnost u praksi

---

Sloboda izražavanja i sloboda medija su zagarantovana Ustavom.¹² Ove garancije su dalje razrađene u nekoliko drugih zakona koji regulišu različite aspekte medijskog sadržaja, kao što su zaštita privatnosti, govor mržnje, kleveta i uvreda, autorska prava itd.¹³ Ne postoji poseban zakon koji reguliše pristup internetu, ali se odredbe drugih zakona odnose i na sadržaj objavljen na Internetu. Međutim, nedostaje efikasna primena ovih garancija iz nekoliko razloga: neadekvatni resursi i nedovoljni kapacitet relevantnih institucija, nedostatak političke volje i selektivna primena, sporo administrativne procedure itd.¹⁴ U svom izveštaju o napretku za 2019. godinu, Evropska Komisija je navela da je na ovom polju postignut ograničen napredak u toku izveštajnog perioda, javna služba emitovanja je i dalje podložna političkom pritisku i uticaju i postojeće zakonodavstvo o medijima mora biti ažurirano i primenjeno.¹⁵

---

¹² Kushtetuta e Kosoves“ [Ustav Republike Kosovo], član 40 (1). <http://www.kryeministri-ks.net/repository/docs/ConstitutionKosovo.pdf>

¹³ Zakon br. 04 / L-046 o Radio-televiziji Kosova; Gradanski zakon br. 02 / L-65 protiv klevete i uvrede; Zakon br. 04 / L-44 o Komisiji za nezavisnost medija; Lav Nr. 06 / L-081 o pristupu javnim dokumentima; Zakon br. 04 / L-137 o zaštiti izvora novinara; Zakon br.6 / L-085 o zaštiti uzbunjivača itd.

¹⁴ Evropska komisija, Izveštaj Kosova za 2019. godinu, Brisel, str. 25. Pristupljeno: 18. oktobra 2019.: <https://ec.europa.eu/neighbourhood-enlargement/sites/near/files/20190529-Kosovo-report.pdf>

¹⁵ Isto, s.27

Razvoj Zakona br. 06/L-081 o pristupu javnim dokumentima i radu na reviziji Zakona o javnoj službi emitovanja u 2019. godini bili su delimično transparentni jer su uključivali NVO, stručnjake na terenu, UNK i prošli kroz javne rasprave. Međutim, dat je vrlo kratak vremenski okvir za vođenje adekvatnih diskusija i pružanje detaljnih analiza i povratnih informacija. Evropska Komisija izrazila je zabrinutost da u 2019. godini nije bilo inicijativa za zakonsko regulisanje vlasništva i transparentnosti medija.¹⁶

Nije bilo pokušaja državnih organa da nametnu licencu za štampane ili internet medije, a većina medija je registrovana kao biznis, izuzev onih koji su registrovani kao NVO, a postupak je isti kao i za bilo koji posao, bez potrebe za dodatnom papirologijom.

Ne postoje poznati/javni pokušaji državnih organa da ograniče pravo na pristup internetu ili zatraže blokadu. Nije utvrđeno niti je prijavljeno da je dolazilo do filtriranja sadržaja.

Glavno nezavisno regulatorno telo za medije za emitovanje, Nezavisna komisija za medije (NKM), izvršava svoje zakonske obaveze u pogledu licenciranja provajdera (davalaca) sadržaja koji emituju putem kablovskih mreža na fer i neutralan način. Nezadovoljstvo u ovom procesu leži u njegovoj jednostavnosti i minimalnim zahtevima, što je dovelo do brzog porasta broja TV kanala, a mnogi od njih nisu imali odgovarajuću infrastrukturu i nedovoljno ljudskih resursa. Oni možda ne bi dobili dozvolu da su postavljeni stroži zahtevi.¹⁷ Kao u slučaju *Tribuna Channel* koji se zatvorio sredinom 2019. godine, na kraju dugujući svojim radnicima na hiljade evra na ime neisplaćenih zarada.¹⁸ NKM zaostaje u pokretanju slučajeva i primeni novčanih kazni za kršenje zakona. Štaviše, imenovanje odbora NKM-a vrši Skupština Kosova, zbog čega se postavlja sumnja u njihove političke pristrasnosti.¹⁹

U 2018. godini lokalne i centralne vlasti potrošile su 598.917,71EUR na državno oglašavanje, putem onlajn medija koji su dobijali više od bilo kojeg medijskog formata (181,23EUR).²⁰ Ovaj iznos se procenjuje na osnovu odgovora 35 od 61 javne institucije na koje je zahtev podnelo

Udruženje Novinara (UNK). Državni novac se obično deljuje za raspisivanje konkursa za posao, obaveštavanje o tenderima ili kampanje za informisanje javnosti o migraciji, vakcinaciji, itd. Iako nije uspostavljena direktna veza između vladinih rashoda za medije i sve većeg uticaja, u medijima je razgovarano o riziku od sve većeg uticaja vlade ako se ne proverí pravilno i ako se sredstva ne raspodele na većinu medija.

UNK je u nedavnom istraživanju „Javnog novca utrošenog na medije“ utvrdio da se neke javne institucije, posebno ministarstva, selektivno oglašavaju na različitim mrežnim medijima, što je izazvalo ozbiljnu zabrinutost. Tokom perioda istraživanja oglasi ministarstava su ostali na naslovnoj stranici onlajn medija više od dva meseca i nedostajalo im je bilo kakvih podataka, ali su ih samo preusmeravali na glavnu veb stranicu ministarstava kad se klikne na nju. Nisu prikazivali neko posebno dostignuće institucije ili su obavestili javnost o bilo kom relevantnom aktuelnom pitanju, tj. čini se da su se oglašavali samo kako bi povećali vidljivost ministarstava. Činjenica da ministarstva aktivno finansiraju onlajn medije kako bi povećali vidljivost javne institucije izaziva zabrinutost povodom sposobnosti onlajn medija da ostanu nepristrasni u izveštavanju o toj javnoj instituciji.²¹

Na Kosovu ne postoje državne subvencije za podršku javnih ili privatnih medija od 2011. godine, što međunarodnim organizacijama ostavlja da ponude različite šeme finansiranja. Trenutno na Kosovu postoji jedan kanal JSE (Javna Služba Emitovanja) (RTK2) na jeziku nacionalnih manjina i on se finansira iz državnog budžeta Kosova. Vlada nema subvencije za zajednicu ili neprofitne medije.²²

Zakonom je zagantovana autonomija i nezavisnost JSE-a.²³ Ta nezavisnost, međutim, nije efikasno zaštićena. JSE je veoma ranjiv na politički uticaj i nema dovoljno održivog finansiranja koje nije vezano za državne budžete na godišnjem nivou. Predstavnici opozicije, kao i medijski analitičari, njegovu nezavisnost često dovode u pitanje, a ona je podvrgnuta kontroli na osnovu uređivačke pristrasnosti, nekontrolisanog zapošljavanja i nepotizma.²⁴

Javni kanal RTK je i dalje podložan političkom pritisku i uticaju, jer ga i dalje u potpunosti finansira državni

16 Isto, s.25.

17 IREKS, Indeks održivosti medija na Kosovu 2019., str.4. Pristupljeno 16.12.2019: <https://www.irex.org/sites/default/files/pdf/media-sustainability-index-europe-eurasia-2019-Kosovo.pdf>

18 Insajderi. „Mbyllet Televizioni qe u mbeti borxh disa paga ish-punetoreve“ (Zatvara se Televizija koja duguje placte bivšim radnicima). Insajder Online Novina, 6. maja 2019. Pristupljeno 18.10.2019: <https://insajderi.com/mbyllet-televizioni-qe-u-mbeti-borxh-punetoreve/>

19 IREX, Indeks održivosti medija na Kosovu 2019., str.4. Pristupljeno 16.12.2019: <https://www.irex.org/sites/default/files/pdf/media-sustainability-index-europe-eurasia-2019-Kosovo.pdf>

20 Udruženje novinara Kosova [AJK], Paraja publike e shpenzuar ne media-2018 (Javni novac potrošen na medije - 2018), str. 30-40. Pristupljeno 12.12.2019: <http://agk-ks.org/wp-content/uploads/2019/05/Asociacioni-i-Gazetar%C3%ABve-t%C3%AB-Kosov%C3%ABs-1.pdf>

21 Isto, s.37-45

22 IREKS, Indeks održivosti medija na Kosovu 2019., str.8. Pristupljeno 16.12.2019: <https://www.irex.org/sites/default/files/pdf/media-sustainability-index-europe-eurasia-2019-Kosovo.pdf>

23 Evropska komisija (EK), Izveštaj Kosova 2019, Brisel, str. 25. Pristupljeno 18. oktobra 2019. [https://ec.europa.eu/neighborhood-enlargement/sites/neighborhood/files/20190529-Kosovo-report.pdf](https://ec.europa.eu/neighbourhood-enlargement/sites/neighborhood/files/20190529-Kosovo-report.pdf)

24 Naser Miftari, „Budućnost javne službe emitovanja na Kosovu“, Analitika, Radni dokument 3/2017, (2017): 34-37. http://www.analitika.ba/sites/default/files/publikacije/psb_Kosovo.pdf?fbclid=IwAR2xKOBm2snPhqLxHjYDMsFNM7ZghOqJ6d0HwBjG3pt5MhpETcp-dUxGrLI

budžet. Takođe, članove odbora bira skupština na način koji "dovodi u pitanje njegovu uređivačku i institucionalnu nezavisnost"²⁵.

U nastojanju da postigne finansijsku nezavisnost, RTK je primenio sistem naplate licenci preko Kosovske energetske korporacije (KEK) u periodu 2002-2009. Godišnji izveštaji RTK-a pokazali su da je između 2005. i 2009. godine RTK bio finansijski nezavistan od kosovskog budžeta.²⁶ Iako se to pokazalo kao održivo rešenje za RTK, KEK je tvrdio suprotno, a u skladu sa odlukom Ustavnog suda od 16. oktobra 2009, ugovor je raskinut.²⁷

Napori na oživljavanju mehanizma naknade za licencu uloženi su kroz nacrt zakona o finansiranju RTK-a koji je Parlament odobrio 2018. Cilj ovog zakona je bio da se poveća finansijska nezavisnost RTK-a kroz mešoviti mehanizam finansiranja, uvođenjem preplate od 2,5 EUR za svako domaćinstvo prikupljeno putem računa za struju i 0,4% državnog budžeta. Međutim, ovaj zakon još uvek nije usvojen, a finansijska održivost i nezavisnost RTK-a još uvek nisu stabilni.²⁸

A2 Učinak zakona o kleveti na novinare

Zakon br. 02/L-65 Građanski zakon protiv klevete i uvrede²⁹ ostao je građanski spor uprkos inicijativi da se kleveta pretvori u krivično delo u 2017. godini.³⁰ Sam zakon nije preterano zaštitnički za javne službenike, ali daje veći stepen popustljivosti za novinare koji se smatraju odgovornim samo ako su prethodno znali da su informacije neistinite. Zabranjuje javnim vlastima da podnesu zahtev za nadoknadu štete zbog klevete ili uvrede, nego javni zvaničnici to mogu učiniti samo u ličnom svojstvu.

Pored toga, Ustavni sud je potvrdio da poslanici Skupštine Kosova uživaju samo funkcionalan imunitet, tako da ako

su umešani u bilo koje krivično delo mogu biti tuženi, tj. mogu biti podložni kontroli javnosti i kritikama.

Podaci o broju pokrenutih tužbi protiv novinara nisu dostupni jer podaci nisu odvojeni, ali generalno su vrlo niski ili visoko izolovani.³¹ Prikupljanje podataka pravosudnih institucija trenutno prolazi kroz tranziciju u naporima da se poveća transparentnost i odgovornost kroz razvoj informacionog sistema za upravljanje predmetima (CMIS).³² Ovo, prema Arben Hoti³³, objedinjuje podatke i omogućiti segregaciju i hronološko praćenje sudskih predmeta.

Nije bilo konkretnih prijavljenih primera o zakonskim odredbama koje se koriste za učutkavanje novinara. Nijedan novinar nije kažnjen zbog svojih novinarskih aktivnosti ili izveštavanja. Novinari su prijavljivali pretnje i druge taktike zastrašivanja, poput odbijanja kompanija da se reklamiraju u određenim medijima ako novinar napiše kritički deo o nekim političarima i velikim preduzećima, što ugrožava njihovu ekonomsku bezbednost jer vlasnici medija podležu spoljnom pritisku, stvarajući za uzvrat okruženje samocenzure. Drugi oblici pretnji poput zastrašivanja telefonskim pozivima ili pretnje fizičkim nasiljem koje novinari dobijaju negativno utiču na njihovu spremnost da izveštavaju o organizovanom kriminalu ili korupciji.³⁴

Novinari smatraju da se pravda ne sprovodi na način koji je politički motivisan protiv samih novinara, već da postoji tendencija nedostatka nepristrasnosti u slučajevima koji uključuju državne zvaničnike.³⁵ S druge strane, čini se da imaju malo poverenja u pravosudni sistem koji tretira slučajeve pretnji upućene novinarima. U istraživanju koje su sproveli Organizacija civilnog društva Cohu i KSS, otkrili su da je od 175 anketiranih novinara „samo 7% ... verovalo da će pravosudni sistem adekvatno obraditi njihov slučaj, a 46% smatra da će to biti urađeno u određenoj meri“³⁶.

Zakon br. 02/L-65 prepoznaje mehanizme samo-regulacije, uzimajući u obzir poštovanje naredbi za

25 IREX, Indeks održivosti medija na Kosovu 2019., str. Pristupljeno 22.12.2019: <https://www.irex.org/sites/default/files/pdf/media-sustainability-index-europe-eurasia-2019-Kosovo.pdf>

26 Naser Miftari, „Budućnost javne službe emitovanja na Kosovu“, Analitika, Radni dokument 3/2017, (2017): 34-37. http://www.analitika.ba/sites/default/files/publikacije/psb_Kosovo.pdf?fbclid=IwAR2xKOBm2snPhqLxHjYDMsFNm7ZqhQqJ6dOHwBjG3pt5MHpETcp-dUxGrLl

27 Ustavni sud, predmet br. KI 11/09, pristupljeno 07.02.2020: <https://gzk.rks-gov.net/ActDetail.aspx?ActID=2922>

28 Izveštaj Evropske Komisije, Kosovo 2019, 29.05.2019, Str. 26-27, Pristupljeno: 20.01.2020. <https://ec.europa.eu/neighbourhood-enlargement/sites/near/files/20190529-Kosovo-report.pdf>

29 Zakon br. 02 / L-65 Građanski zakon protiv klevete i uvrede, <https://gzk.rks-gov.net/ActDocumentDetail.aspx?ActID=2503>

30 2017. godine postojala je inicijativa za klevetu za povratak na zločinačko ponašanje, radi kontrole lažnih medija, ali ta inicijativa nije prošla u parlamentu.

31 Arben Hoti, intervju Shkumbin Beqiri, 12. februara 2020

32 Blerta Iberdemaj, CMIS, sistem koji će pravosudne institucije učiniti transparentnijim i odgovornijim. 21. novembra 2018. <https://kallxo.com/shkurt/smi-sistemi-ge-do-te-beje-institucionet-e-drejtetise-me-transparente-dhe-llogaridhenese/>

33 Arben Hoti, intervju Shkumbin Beqiri 12, februara 2020

34 BIRN, Beskrajni pritisak: izveštavanje kosovskih medija o organizovanom kriminalu i korupciji, 2018. (BIRN, Presioni i Pafund: raportimi i mediate te Kosoves per krimin e organizuar dhe korupsionin), https://balkaninsight.com/wp-content/uploads/2018/01/Kosovo-country-report-alb.pdf?fbclid=IwAR0R4sBuKNfZOZwT8aZOAb3PKn0cq79S7_mmiQPAZs66tu637HEMvERmFzq

35 3 fokus grupe sa novinarima iz štampanih, emitovanih, nevladinih organizacija i medija putem interneta, koje su sprovele Liron Kafexholli i Shkumbin Beqiri (11., 13., 26. decembra 2019).

36 Cohu, Sloboda izražavanja, medija i informacija na Kosovu Procena zasnovana na pokazateljima Saveta Evrope za medije u demokratiji, p.26. https://crd.org/wp-content/uploads/2018/12/Freedom_of_Expression_Media_and_Information_in_Kosovo_529396.pdf

popravljanje ili uputstva od strane KSS-a ili nadležnog regulatornog tela, kao olakšavajuću okolnost. Nadalje, obavezuje sud da uzme u obzir mere koje je preduzeo *autor, urednik ili izdavač ili neko ko je na drugi način vršio kontrolu nad njegovim sadržajem* radi ublažavanja štete ukoliko dokažu da su učinili ili ponudili da se izvine ili naprave ispravku pre početka postupka za naknadu štete ili čim su imali priliku.

Novinari se ne obeshrabruju samim zakonom o kleveti. U fokusnim grupama održanim s novinarima smatrali su da imaju dovoljnu zaštitu u vezi sa tužbama zbog klevete kada su u pitanju zakoni, ali smatrali su da kada državni službenik ili javna ličnost preti tužbom zbog klevete, to i dalje ostaje problematično pitanje i može ozbiljno uticati na njihov rad stavljajući ih pod pritisak.³⁷

A3 Pravna zaštita političkog pluralizma u medijima

Ustav daje opšte garancije za pluralizam medija (član 42), a Zakon o Nezavisnoj komisiji za medije garantuje slobodu i pluralizam audio-vizuelnih medija na Kosovu (član 5). Ne postoje posebne odredbe u zakonodavstvu o medijima (za javne ili privatne) koje obvezuju privatne emitere da odražavaju politički pluralizam tokom neizbornog perioda, osim kodeksa ponašanja NKM koji obavezuje licencirane emitere da se pridržavaju etičkog i nepristrasnog izveštavanja.

Tokom neizbornog perioda mediji se moraju pridržavati kodeksa ponašanja koji su odredili NKM i KSS, a koji navode da mediji ne smeju biti pristrasni u predstavljanju političkih stranaka. Međutim, prema KIPRED-u, nedostatak Zakona o opštim izborima „koji nije izričito odredio radnje preduzete pre kampanje“³⁸ političke partije koriste da bi započele svoju kampanju ranije. Kao i 2019. godine, ustanovili su da, iako je predizborna kampanja trebala trajati samo 10 dana, stranke su počele kampanje od trenutka kada su se najavili izbori³⁹. Štaviše, uočene su male razlike u zastupljenosti političkih stranaka u medijima, pri čemu su određene stranke imale određeno vreme pre nego što je kampanja zvanično započela.⁴⁰

Obaveza svih medija⁴¹ prema Zakonu br. 003/L-073 o opštim izborima je da obezbede jednak pristup i da podržavaju Zakon o štampi Kosova,⁴² Kodeks ponašanja (COC) koji je razvio Kosovski Savet za Štampu (KSS) koji podržava sve medije prema istim etičkim standardima čak i tokom perioda bez izbora. Političke stranke nemaju pravičan i jednak pristup tokom predizbornog perioda jer je medijsko tržište prezasićeno političkim sadržajem, a glavne političke stranke dobijaju više vremena, pa pristup nije pravičan⁴³. Zabeležena je nedoslednost u pokrivanju štampe i emitovanja, gde je bila evidentna blizina medija. Tokom izbora 2019. godine, JSE je pokazao neutralnost u svojoj TV reportaži, ali je pokazao pristranost u reportaži izbora na internetu i na društvenim medijima, dajući više vremena i pozitivnu reportažu za PDK, dok je manje vremena dodelio drugim političkim strankama i negativnu reportažu za LDK.⁴⁴

Ne postoji posebna obaveza regulatornog organa da štiti politički pluralizam u medijima tokom neizbornog perioda. Međutim, prema Zakonu br. 003/L-073 o opštim izborima (čl. 49-53, i 109), NKM⁴⁵ dužan je da prati politički pluralizam kroz pristup oglašavanju (besplatno i plaćeno) koje svaki politički emiter pruža svakom političkom subjektu, nadgleda kršenja medijskih kuća, rešava žalbe i administrira sankcije tokom izbornog perioda. Centralna izborna komisija (CIK) je telo odgovorno za podnošenje pritužbi (uključujući kršenja političkog pluralizma) na NKM. U 2019. NKM je pronašao slučajeve kršenja⁴⁶ čl. 52⁴⁷ u svom praćenju vanrednih izbora održanih u četiri opštine⁴⁸. Međutim, njihova efikasnost je potkopana zbog nedostatka resursa, jer NKM zaostaje u izdavanju novčanih

37 Fokus grupa sa novinarima štampanih, emitovanih, nevladinih organizacija i medija putem interneta, izvršena 11.12.2019.

38 Mentor Agani, Gent Gjilkoll i dr. al., Izborni i partijski sistem na Kosovu, perspektiva razvoja unutrašnje partije demokratije, KIPRED, 2015., Priština, str. 9-10. http://www.kipred.org/repository/docs/Kosovo_national_study_english_146126.pdf

39 Democracy in Action. Preliminary Declaration 2019, Prishtina, p. 8. http://kdi-kosova.org/wp-content/uploads/2019/10/FINAL_Deklarata-preliminare-p%C3%ABr-zajednjt-e-parokahshme-p%C3%ABr-Kuvendin-e-Kosov%C3%ABs_FINAL.pdf

40 Isto, p. 3

41 Zakon br. 003/L-073, član 3: „Mediji“ označavaju sve TV stanice i radio stanice koje emituju na teritoriji Kosova i imaju licencu Nezavisne komisije za medije, uključujući štampane medije

42 KSS. Uputstvo o Zakoniku o pisanim medijima Kosova (Zakonik o Štampi Kosova). Priština, Mart 2015 (Udhëzues për Kodin e Mediave të Shkrura të Kosovës). <http://presscouncil-ks.org/wp-content/uploads/2015/04/Udh%C3%ABzues-p%C3%ABr-Kodin-e-Mediave-t%C3%AB-Shkrura-t%C3%AB-Kosov%C3%ABs-mars2015.pdf>

43 Mentor Agani, Gent Gjilkoll i dr. al., Izborni i partijski sistem na Kosovu, perspektiva razvoja unutrašnje partije demokratije, KIPRED, 2015., Priština, str. 86. http://www.kipred.org/repository/docs/Kosovo_national_study_english_146126.pdf

44 European Union, Election Observation Mission Kosovo 2019, 6 October 2019, P30-31. http://www.epgencms.europa.eu/cmsdata/upload/te4f1465-9cdd-4565-a837-a0487b092e51/Kosovo_early-legislative-elections_6-October-2019_final-report.pdf Accessed 20 February 2020

45 Zakon br. 04/L-44 o nezavisnoj komisiji za medije (Ligji nr. 04/L-044 për komisionin e pavarur të mediave). Službeni list Republike Kosova/br.5/05, aprila 2012. Priština. <https://gzk.rks-gov.net/ActDocumentDetail.aspx?ActID=2809>

46 NKM. "Izveštaj tokom perioda izbora. Vanredni izbori u opštinama Severna Mitrovica, Zubin Potok, Leposavić i Zvečan. Period nadgledanja: 3. - 19. maj 2019. 2019. Priština. <https://www.kpm-ks.org/assets/cms/uploads/files/1561381040.0559%20qajat.pdf>

47 Član 52: Zabrana izveštavanja o medijima

48 Severna Mitrovica, Leposavić, Zubin Potok i Zvečan

kazni, dok KSS-u nedostaju resursi za sprovođenje istra-
ga o potencijalnim kršenjima⁴⁹.

A4 Garancije slobode rada i udruživanja i praksa

Država ne zahteva nijedan oblik dozvole da neko radi
kao novinar. Tokom 2019. godine bila su poznata dva slu-
čaja uskraćivanja ulaska u UNK, gde su snimatelju one-
mogućili obavljanje dužnosti od strane nepoznatih oso-
ba tokom izborne skupštine pododbora političke stran-
ke DSK⁵⁰ i jednog novinara⁵¹ koga su zatvorski službenici
sprečili da uzme izjavu bivšeg pripadnika OVK tokom jed-
nog događaja u selo Dubrava.

Novinar ima pravo na udruživanje i slobodan je da se
udruži kao što je zagarantovano Ustavom, Zakonom
br. 03/L-212 o radu⁵², i Zakon br. 04/L-011 o organizova-
nju sindikata na Kosovu⁵³. Trenutno postoje dve asoci-
jacije novinara podeljene na etničkoj osnovi, Udruženje
Novinara Kosova (UNK) (420 članova) i Udruženje srpskih
novinara na Kosovu (120 članova), kao i Udruženje neza-
visnih emitovanih medija Kosova (UNEMK) i nije bilo izvje-
štaja o pritiscima na same asocijacije tokom 2019. godine.

Radnici JSE RTK-a jedini su organizovani u sindikatima,
trenutno u 3 sindikata (Nezavisni sindikat RTK-a, Sindikat
radnika RTK-a, Sindikat radijskih radnika). Ne postoji ni-
jedna institucija koja posebno organizovano radi na za-
štiti radnih prava novinara.⁵⁴ Kako na Kosovu ne postoje
sindikati koji zastupaju interese svih novinara, UNK gene-
ralno služi kao glavna kontakt osoba za novinare u sluča-
jevima kršenja prava, radi njihovog odgovarajućeg upuć-
vanja, a u nekim slučajevima deluje i kao posrednik izme-
đu novinara i institucije.⁵⁵

Prema izjavama iz intervjua sa novinarom iz RTK, na-
kon formiranja drugog sindikata u RTK u 2011. go-
dini – o kojem je novinar rekao da je povezan sa
upravom – došlo je do vidljive promene u okruženju.
Članovi drugog sindikata su se brže unapredili, dok
su neki novinaru prijavili višestruke zahteve za unja-
predenje ali su odbijeni bez ikakvih objašnjenja, i nji-
hovo terensko iskustvo, primljene nagrade i stručna
obuka nisu uzete u obzir.⁵⁶

Novinari su slobodni da se sindikalno udružuju, me-
đutim, faktori nesposobnosti da to urade u privatnim
medijima su ekonomska nesigurnost, nedostatak so-
cijalne podrške, strah od gubitka posla, odmazda od
strane rukovodstva, kao i podela privatnih medija.⁵⁷
Ispitanik je naveo da ovaj faktor doprinese tome da
novinari u privatnim medijima ne iniciraju sastanke za
ujedinjenje u sindikat.

Kosovski Savet za štampu (KSS) je samoregulatorno
telo koje je počelo sa radom 2005. godine, a samo
su novine bile pod njihovom nadležnošću. Međutim, s
promenama medijske orijentacije prema onlajn medi-
jima, KSS je počeo da obuhvata i njih. KSS je opisan
kao nezavisniji od političkih uticaja jer izbor odbora
ne zavisi od Skupštine, kao što je slučaj sa NKM-om⁵⁸.
Nije do sada bilo prijavljenih pritisaka na predstavnike
KSS-a, međutim, savet se suočio sa kritikama zbog
svoje slabe odlučnosti prema žalbama. Trenutno su
33 novine i onlajn mediji članovi KSS-a. U periodu maj
2018.-april 2019. KSS je primio 92 žalbe na svoje čla-
nove, pri čemu je većina etička kršenja.⁵⁹

A5 Pravna zaštita izvora novinara

Zakon br. 04/L-137 o zaštiti izvora novinara⁶⁰ poseb-
no se odnosi na novinare i garantuje poverljivost svo-
jih izvora i podržan je Zakonom br.6/L-085 o zaštiti
uzbunjivača⁶¹ koji pokriva pitanje zaštite izvora i oba-

49 Evropska komisija (EK), Izveštaj Kosova 2019, Brisel, str. 25. Pristupljeno 20. novembra 2019. <https://ec.europa.eu/neighbourhood-enlargement/sites/near/files/20190529-Kosovo-report.pdf>

50 AJK, opstrukcija u vršenju dužnosti - Enis Misimi, Priština, 17. juna, 2019. <http://aqk-ks.org/rastet/pengim-ne-kryerje-te-detyres-enis-misimi-prishtine-17-07-2019/>

51 AJK, opstrukcija u vršenju dužnosti - Mirind Behluli, Priština, 23. maja 2019. <http://aqk-ks.org/rastet/pengim-ne-kryerje-te-detyres-mirind-behluli-prishtine-23-05-2019/>

52 Zakon br. 03/L-212 o radu. Službeni List Republike Kosovo/Priština: godina v / br. 90/01 decembar 2010. <https://qzk.rks-gov.net/ActDetail.aspx?ActID=2735>

53 Zakon br. 04/L-011 za organizovanje sindikata na Kosovu, Službeni List Republike Kosovo /br. 11/26 avgusta 2011, Priština. <https://qzk.rks-gov.net/ActDetail.aspx?ActID=2754>

54 Organizacija za evropsku bezbednost i saradnju, slobodu medija i bezbednost novinara na Kosovu. Jun 2014. Priština. <https://www.osce.org/Kosovo/122390?download=true>

55 IREKS, Indeks održivosti medija na Kosovu 2019, str.9. Pristupljeno 16.12.2019. <https://www.irex.org/sites/default/files/pdf/media-sustainability-index-europe-eurasia-2019-Kosovo.pdf>

56 Anoniman 3, novinar RTK-a, Intervju Liron Kafexholli, 4 june 2020

57 Dren Berishaj, „Kosovske radničke organizacije se moraju radikalno transformisati“, Priština Insight, 1. maja 2017. Pristupljeno: 4. januara 2020. <https://prishtinainsight.com/Kosovos-labor-organizations-need-radically-transformed-mag/>

58 Nalfe Krasniki, bivši izvršni direktor NKM-a, intervjuaoo Liron Kafexholli, 14. novembra 2019

59 Cohu. Internet Media Monitor 2018-2019. Priština. 2019. - P. 9. http://www.cohu.org/repository/docs/22_-_Online_Media_Monitor_-_ALB_-_04_12591.pdf.p.9

60 Zakon br. 04/L-137 o zaštiti izvora novinara (Ligji Nr. 04/L-137 per Mbrojtjen e Burimeve te Gazetareve) <https://qzk.rks-gov.net/ActDetail.aspx?ActID=8864>

61 Zakon br. 06/L-085 o zaštiti uzbunjivača (Ligji nr. 06/L-085 per mbrojtjen e sinjalizuesve). Službeni List Republike Kosovo / br. 22. decembar 2018, Priština 21. <https://qzk.rks-gov.net/ActDocumentDetail.aspx?ActID=18303>

vezuje svakog javnog zvaničnika da zaštiti uzbunjivače i ne širi informacije trećim licima. U 2019. godini nije bilo slučajeva da je novinarima naređeno da obelodane svoje izvore, međutim, sud ima pravo da zatraži takve informacije u krivičnim predmetima gde postoji pretnja po život osobe ili osoba i u slučaju pretnje državi.⁶²

Tokom sesija fokus grupa, novinari su izrazili da se osećaju sigurnim u održavanju odnosa sa izvorima informacija koji se nalaze u državnom ili privatnom sektoru.⁶³ Tokom 2019. godine nije bilo nijednog naređenja vlade da se obelodani izvor novinara.⁶⁴ Istraživačka novinarka Adriana Thaci takođe podržava tvrdnju da zakonodavni okvir štiti novinare i njihove izvore, međutim jedina negativna pojava prema njoj je potencijalno nepoznavanje od strane novinara o postojanju zakona.⁶⁵

A6 Zaštita prava na pristup informacijama

Zakon 06/L–081 o pristupu javnim dokumentima⁶⁶ reguliše pristup zvaničnim dokumentima i informacijama, pružajući svakom licu pravo jednakog pristupa proizvedenim, primljenim, održanim ili kontrolisanim javnim dokumentima i ponovnom korištenju javnih dokumenata. Podjednako obavezuje javne institucije da objavljuju takve informacije (da odgovori u roku od 7 dana), a odbijanja se izriču samo u slučajevima kada šteta naneta zaštićenom interesu nadmašuje javni interes za pristup tom javnom dokumentu (član 17).⁶⁷

Novinari su glavna grupa koja traži dokumentaciju (44% od ukupnog broja zahteva).⁶⁸ U 2018. godini, državni organi odbili su 138/2350 od ukupno podnesenih zahteva (podaci nisu razdvojeni).⁶⁹ Istraživanje sprovedeno od strane Demokratija+ u 2018. otkrilo je da preko 78% institucija ne dozvoljava pristup novinarima.⁷⁰

Novinari su izjavili da vlasti nisu transparentne i koriste različite taktike kako bi obeshrabrile pristup tako što su odugovlačile proces, prebacivale ih iz jedne u drugu instituciju i slale informacije skupno, tako da se ne može pronaći jasan odgovor.⁷¹

Jedan od novinara koji je učestvovao u fokus grupi za ovaj izveštaj podelio je svoje iskustvo sa nabavkom javnih dokumenata. Nakon što je od Kancelarije predsednika zatražio podatke o putnim troškovima u poslednjih šest meseci, dočekalo ga je odugovlačenije odgovora na njegov zahtev. Nakon što je uporno tražio podatke, Kancelarija predsednika obezbedila mu je ukupan iznos u poslednjih 10 godina, tako da su podaci bili neupotrebljivi. Nakon što su zatražili da se podaci odvoje, Ured predsednika je odgovorio da ne čuvaju podatke odvojene vremenskim okvirom koji je novinar zahtevao. Pritisnuti kratkim vremenskim rokovima za objavljivanje članaka, novinari su odustali od potpunog prikupljanja podataka i na taj način nisu bili u mogućnosti obaviti svoj posao.

Novinarima se omogućava pristup sudskim ročištima na nediskriminatoran način, bez ikakvih ograničenja, osim u sudskim predmetima gde je sudija naložio zaštitne mere. Međutim, trenutno postoji okvir za re-

62 Besim Kelmendi, državni tužilac, sa intervjuom Liron Kafexholli, 6. novembra 2019

63 3 fokus grupe sa novinarima iz štampanih, emitovanih, nevladinih organizacija i medija putem interneta, koje su sprovele Liron Kafexholli i Shkumbin Beqiri (11., 13., 26. decembra 2019.).

64 Besim Kelmendi, državni tužilac, sa intervjuom Liron Kafexholli, 6. novembra 2019

65 Adriana Thaci, Novinar istrage, sa intervjuom Liron Kafexholli, 28 maja 2020

66 Zakon br. 06/L-081 o pristupu javnim dokumentima (Ligji nr. 06 / I-081 per kasje ne dokumente publike). Službeni List Republike Kosovo / br. 13. 04. 04. 2019. Priština 19.

<https://qzk.rks-gov.net/ActDetail.aspx?ActID=20505>

67 "Sprovodi se čest štete i javnog interesa"

68 Kancelarija premijera. Sveobuhvatni izveštaj javnih institucija o ostvarivanju prava na pristup javnim dokumentima. Mart 2018. Priština. [69 Podaci za 2019. godinu koji bi trebalo da budu objavljeni u martu 2020. godine](http://kryeministri-ks.net/wp-content/uploads/2019/04/RAPORT-GJIT_H%C3%8BP%C3%8BRFSHIR%C3%8BS-14-03-2019-2_...pdf?_cf_chl_jschl_tk_=67dd8251e68760fb7cd28d3264c4d12a84bb95ab-1578639788-0-AZxsICG9pF5NjicBLLRiGwRMnHJKn-iaj0RSvuloP9mnT6gRttkLMK_LldNcnOWGp8WuGMI4Y6ti3ELCukVIALfF6zI6-QDNje12OXVQk0aJ5SNM eFZnl6b4WfkiXenN82Pr_BeIaLGMfNXPiORi8DcKImZmc69KRqZSCGoD63T-NAgwVdMfsVNjmc2XYOEvE UUR3dLKSAtmq-0X27RWYUuU6wuRtd3hQx4ZVOQ4KIYicEkkNhsI6Fd7E-8294FFyzeFRNz61p8z2GXhv73s9KimS8q882KsD42c0preR7FpyLZ7DpbR9vKbKBCciUMA_zxI0GS5rN5w_RbS_JaI_NqkZ_I77NEsIaR37NfN_8ESC4bsCvE3_I0W7bVU1cqx6JIA</p></div><div data-bbox=)

70 Demokratija Plus. „Izveštaj o pristupu javnim informacijama, površni odgovori u nedostatku podataka“. 2018. <http://www.dplus-ks.org/lojmet/2018/raporti-i-institucioneve-publike-me-ofrimin-e-qasies-ne-dokumente-publike-perajigje-siperfaqesore-mungesete-dhenash-permbajtesore-dhe-te-perdorshme/>

71 Fokus grupe sa novinarima iz štampanih, emitovanih, nevladinih organizacija i medija putem interneta, koje su sprovele Liron Kafexholli i Shkumbin Beqiri (11. decembar 2020.).

viziju Kodeksa ponašanja,⁷² što bi ograničilo mogućnost novinara da izvještavaju sa sednica suda, obvezujući ih da čekaju do pravosnažne presude. Ovaj pokušaj revizije i povezanih dokumenata suočen je s kritikom predstavnika medija zbog straha da bi mogao uticati na istraživačke novinarske napore.⁷³ Nije bilo prijavljenih slučajeva da novinarima nije odobren pristup otvorenim sudskim predmetima 2019. godine.

Da bi mu se omogućio pristup skupštinskim sednicama, novinar mora da dobije akreditaciju od strane sekretara Skupštine, nakon čega mu je odobren pristup.⁷⁴ Novinari koji su učestvovali u fokus grupama izjavili su da je parlament pretežno najotvorenija institucija.⁷⁵ Slični nalazi proizašli su iz istraživanja koje su sproveli Cohu i KSŠ, gde su novinari parlament ocenili kao najtransparentniji.⁷⁶

Vlada se smatra najmanje otvorenom jer se pristup informacijama daje na osnovu važnosti/uticaja izvještavanja, a odugovlačenje procesa omogućava da neki novinari budu obeshrabreni i odbace svoje zahteve.⁷⁷ Novinari koji su učestvovali u fokus grupi potvrdili su da su ovu taktiku obeshrabrivanja da dobiju pristup javnim podacima prvenstveno primenjivale vladine institucije. Izveštavali su da su prebačeni iz jedne u drugu instituciju, da im se daju raštrkani, nebitni podaci ili odugovlači davanje odgovora.⁷⁸

-
- 72 Republika Kosovo. KKPM-2010/01 Kodeks ponašanja za audio-vizuelne medijske usluge u Republici Kosovo (Kodi i sellyes per sherbimet mediale audiovizuale ne Republikën e Kosoves). Priština. 2010. http://kpm-ks.org/assets/cms/uploads/files/Legjislacioni/1292592101.0176.pdf?fbclid=IwAR058gwIKGyTSbVAril2Cx59relkTqulTUQfDHI_Pwhc63KYVvEwdnPwPeo
- 73 Gazeta Ekpress, „Flutura Kusari: Ako se promeni kodeks ponašanja, NKM postaje medijski cenzor“ 22. januara 2020. https://www.gazetaekpress.com/kusari-nese-ndryshohet-kodi-i-sjelljes-kpm-ja-shnderrohet-ne-censures-te-mediave/?fbclid=IwAR2ZY5i2avL-6GKjuWbhGaVTyemxjl_D56Qll_UpQDz39d4-X8l-a6ElyuE
- 74 Skupština. Poslovnik o radu Skupštine Republike Kosovo. Priština, 29. aprila 2010. http://www.votaimo.org/uploads/Data/Documents/Rrequllorja_BavpxHzS6x.pdf
- 75 3 fokus grupe sa novinarima iz štampanih, emitovanih, nevladinih i internetskih medija, koje su sproveli Liron Kafexholl i Shkumbin Beqiri (11., 13., 26. decembra 2020.).
- 76 Cohu. Sloboda izražavanja, mediji i informacije na Kosovu Procena zasnovana na pokazateljima Saveta Evrope za medije u demokratiji, str. 26. https://crd.org/wp-content/uploads/2018/12/Freedom_of_Expression_Media_and_Information_in_Kosovo_529396.pdf

-
- 77 AJK, „Javni dokumenti, zatvoreni za javnost“ Priština, 04. decembra 2018. <http://agk-ks.org/dokumentet-publike-te-mbyllura-per-publikun/>
- 78 Fokus grupe sa novinarima iz štampanih, emitovanih, nevladinih i internetskih medija, koje su sproveli Liron Kafexholl i Shkumbin Beqiri (11. decembar 2020.).

B

Položaj novinara u redakciji, profesionalna etika i nivo cenzure

B1 Da li se ekonomski položaj novinara zloupotrebljava radi ograničavanja njihove slobode?

Relativno loš ekonomski položaj novinara je visoko otvoren za zloupotrebe i na taj način da ograniči njihovu slobodu izveštavanja. Novinari najvećih medija medija imaju ugovore i redovno se plaćaju, ali samo JSE RTK nudi stalne ugovore. Ovaj trend se, međutim, menja u privatnim medijima u kojima novinari često imaju kratkoročne ugovore ili uopšte nemaju ugovore. Tokom 2019. godine, AGK je zajedno s Inspektoratom rada pokrenuo inspekciju svih medija⁷⁹. Rezultati koje je objavio Inspektorat rada pokazali su da je od 34 pregledanih medija 1896 zaposlenih (719 muškaraca/1179 žena), otkriveno je da 21 od njih nemaju ugovore. Izveštaj je takođe identifikovao 83 slučaja kršenja prava (produženo radno vreme; bez naknade za prekovremeni rad itd.).⁸⁰ Većina novinara tokom diskusija fokus grupa komentarisala je da nemaju odgovarajuću socijalnu zaštitu jer im nedostaje osnovno osiguranje.⁸¹ Prosečne plate se kreću ispod nacionalnog proseka i samo se novinari iz najvećih medijskih institucija redovno isplaću-

79 AJK. AJK inspekcija rada sa dvomjesečnom inicijativom za zaštitu prava novinara, februara 1, 2019. Pristupljeno: 18 februara 2020: <http://agk-ks.org/agk-dhe-inspektorati-i-punes-me-nisme-dy-mujore-per-mbrojtjen-e-te-drejtave-te-gazetareve/>

80 Ministarstvo rada i socijalnog staranja. Izveštava se o situaciji medijskih radnika na Kosovu, avgusta 29, 2019: <https://mpms.rks-gov.net/raportohet-mbi-gjendjen-e-punetoreve-medial-ne-kosove/>

81 3 fokus grupe sa novinarima iz štampanih, emitovanih, nevladinih i internetskih medija, koje su sproveli Liron Kafexholli i Shkumbin Beqiri (11., 13., 26. decembra 2020.).

ju, dok drugi često imaju kašnjenja, isplaćuju se gotovinom, a doprinosi se ne plaćaju.

Uslovi rada su loši u onlajn medijima za koje se smatra da su u najgorem stanju i „među gorućim problemima na kosovskoj medijskoj sceni”.⁸² Novinari koji su učestvovali u fokusnim grupama izjavili su da se radno vreme često ne poštuje, novinari ne dobijaju nadoknadu za prekovremeni rad, a većina novinara u internet medijima često ima samo jedan dan u nedelji.⁸³ Najveći problemi na radnom mestu su finansijske nesigurnosti, poput niskih plata, nedostatka ugovora, nedostatka osiguranja itd. Ovo se dodatno proširuje preplavljenosti diplomiranim studentima - preusmeravanjem dinamike moći u potpunosti na zaposlenog. Novinari koji zahtevaju poboljšane uslove često se susreću sa pretnjama da će biti zamenjeni sa onima koji su nedavno diplomirali i koji su spremni da rade u lošijim uslovima. Situacija za sveže diplomirane novinare nije bolja, jer oni često na tržište stupaju kao neplaćeni stažisti, na neodređeno vreme, i nemaju garancije za zaposlenje.⁸⁴ Uprkos tome, novinari vide da se situacija poboljšava, ali sporo, gde je potrebno najviše poboljšati njihovu ekonomsku poziciju.

Novinari su izvestili o zabrinjavajućim slučajevima u vezi sa njihovom ekonomskom situacijom, pre svega tičući se svojih ugovora, gde su ti ugovori često na godinu ili šest meseci, što dovodi do stalne nesigurnosti oko obnove ugovora. U jednom medijskom izveštaju novinar je izvestio da mu je poslodavac rekao da ima obezbeđeni ugovor za svoje radno mestou toj medijskoj kući. Međutim, novinar nikada nije video taj ugovor, niti ga je ikada potpisao.⁸⁵

B2 Koliki je nivo uređivačke nezavisnosti od vlasnika medija i organa upravljanja?

Unutrašnje organizacione strukture ne mogu se naći u većini privatnih medija. Konkretno, nemaju jasnu unutrašnju organizacionu strukturu i imaju malo

ili nimalo pravila o nezavisnosti uređivanja, dok najveći mediji generalno postavljaju pravila za uredničku nezavisnost od vlasnika medija. Nezavisnost uredništva uglavnom je niska, s tim da je novinarima dat samo određeni stepen slobode.⁸⁶ Novinari nisu mogli da objasne tačan nivo uređivačke nezavisnosti koja im je data u medijima u kojima rade. Oni su izjavili da, iako smatraju da imaju veliku slobodu u predlaganju tema, njihova sloboda u stvarnom pokrivanju tema varira zbog nekoliko okolnosti, poput nedostatka zaštite poslodavca u slučaju da naiđu na probleme sa izveštavanjem. Dakle, tvrdili su da je manje stvarnog *direktnog* uticaja vlasnika medija u svakom uređivačkom procesu, već su unapred određeni neformalni pristupi koji utiču na njihovo pokrivanje, stoga, oni samocenzurišu.

Samo nekoliko većih privatnih medija ima svoj interni etički kodeks, tako da novinari pokušavaju da se pridržavaju opštih etičkih pravilaza emitovane medije⁸⁷ i za štampane medije.⁸⁸ Onlajn mediji izvestili su da ih rukovodstvo nijeposebno ohrabralo da ih sprovede. Postoji 28 članova KSŠ-a⁸⁹ i u periodu april 2018.-maj 2019. godine, STK je primio 92 žalbe zbog kršenja etičkog zakonika.⁹⁰

Najčešći oblici pritiska rukovodstva na pojedine novinare su povećavanje dnevnih/nedeljnih kvota, što je postalo ozbiljna briga u njihovom etičkom izveštavanju, jer povećanje kvota vodi povećanju širenja dezinformacija⁹¹ pošto im nedostaje određenog vremena za sprovođenje odgovarajućeg istraživanja.⁹² Ovo je posebno važno za onlajn medije u kojima pritisak za učestale ‘najnovije vesti’ dovodi do kopiranja članka, prenošenja statusa sa društvenih medija i lažnih

⁸⁶ Isto.

⁸⁷ Republika Kosovo, KKPM-2010/01 Kodi i selljes per sherbimet mediale audiovizuale ne Republikene Kosoves [Kodeks ponašanja za audiovizuelne medijske usluge u Republici Kosovu]. Priština, 2010. http://kpm-ks.org/assets/cms/uploads/files/Leqjisilacioni/1292592101.0176.pdf?fbclid=IwAR058gwIKGyTSbVArI_L2Cx5relKqU_LTUQfDHI_Pwhc63KYVYewdnPwPeo

⁸⁸ Savet za štampu Kosova. Kodi i etikes per media te shkruara ne Kosove [Kodeks za štampu za Kosovu]. Priština, 2005. <http://presscouncil-ks.org/wp-content/uploads/2018/11/Press-Code-for-Kosovo-eng.pdf>

⁸⁹ Od 28 članova samo 3 su klasične novine, a ostale su online mediji

⁹⁰ Cohu, Internet Media Monitor 2018-2019. Priština, 2019. Page 9. http://www.cohu.org/repository/docs/22_-_Online_Media_Monitor_-_ALB_-_04_12591.pdf

⁹¹ Berisha, Arta, „Težak put ka transformaciji medija na Kosovu”: Evropskoj opservatoriji za novinarstvo, 24. avgusta 2018., pristupljeno 5. januara 2020, <https://gl.ejo-online.eu/profesionalizimi-ne-media/gazetaria-e-medias/ruga-e-veshtire-drejt-transformimit-te-mediave-ne-kosove>

⁹² BIRN „Neprekidni pritisk! Izveštavanje o organizovanom kriminalu na Kosovu”. Priština, 2018. 2. <https://balkaninsight.com/wp-content/uploads/2018/01/Kosovo-country-report-alb.pdf>

⁸² TASCOS. Izveštaj o semaforima saobraćaja ‘2017 Kosovo * Izveštaj o praćenju’ smernica Eu za slobodu medija i integritet medija 2014-2020 ‘za 2017. 2017. Strana 9. Pristupljeno: 5. januara 2020. https://ec.europa.eu/neighborhood-enlargement/sites/near/files/media_traffic_lights_report_kosovo.pdf

⁸³ 3 fokus grupe sa novinarima iz štampanih, emitovanih, nevladinih organizacija i medija putem interneta, koje su sproveli Liron Kafexholli i Shkumbin Beqiri (11. NOVINARA, 23. oktobra 2018. Pristupljeno: 10. januara 2020. <https://kosovotwopointzero.com/en/shkelje-mebollek/>

⁸⁵ Fokus grupa sa novinarima štampanih, emitovanih, nevladinih organizacija i medija putem interneta, koje su sproveli Liron Kafexholli i Shkumbin Beqiri (26. decembra 2020.)

tvrdnji.⁹³ Drugi oblik pritiska je izbegavanje izveštavanja o osobama koje su zanimljive medijima. Ti pritisci često dolaze u obliku pretnji da će biti otpušteni ukoliko se ne ispune.⁹⁴

2019. godine u društvenim medijima kružila je slika transrodne Romkinje tvrdeći da je otmičar dece i krijumčar.⁹⁵ Ovu sliku brzo su pokupili mediji koji su umešto provere tvrdnji nastavili sa širenjem slike zajedno sa tvrdnjom. Naslovi su bili „*ova osoba je prestrašila roditelje na Kosovu: Ona otima našu decu*⁹⁶“; „*muškarac obućen kao žena koja ugrožava decu*⁹⁷“; „*Pažnja: Ovaj muškarac obućen u ženu otima decu?*“ i mnogi drugi⁹⁸.

Nakon ovih izveštaja, ženu su dva puta brutalno napale grupe mladih u opštini Uroševac i Lipljan.⁹⁹ Nakon napada i potvrđivanja neistinite tvrdnje od strane policije, većina medija je uklonila članke o njihovom pokrivanju „navodnog otmičara“, a ostali su samo oni o njenom napadu i njegovoj osudi.

UNK je izrazio zabrinutost zbog loših etičkih standarda i profesionalnosti koje pokazuju medijske kuće. UNK je dao javnu izjavu pozivajući sve medijske kuće i novinare na pojedinačnom nivou da poštuju i pridržavaju se etičkih standarda izveštavanja i da ne podležu izveštavanju radi dobijanja više klikova.¹⁰⁰

B3 Nezavisnost uredništva Javnog servisa

RTK je usvojio kodeks ponašanja novinara „Profesionalni standardi i etički principi novinarskog programa na RTK“¹⁰¹ sa disciplinskom komisijom koja je zadužena za rešavanje etičkih problema. Poštovanje se, međutim, smatra delimičnim kao što je rekao anonim¹⁰² Poznato je da su novinari pokazivali pristrasnost, favoritizam i da su direktno bili uključeni u političke kampanje, čak i na poslednjim izborima, a protiv njih nisu preduzete disciplinske mere. To je nešto što, kako tvrdi novinar Anoniman¹⁰³, sa čime novinari pokušavaju da se bore iznutra. Disciplinska komisija je selektivna u svojim postupcima prema novinarima, iako protiv spomenutih novinara nije preduzeta nikakva akcija.

JSE je utvrdila interna organizaciona pravila¹⁰⁴ koji imaju za cilj da redakcija ostane nezavisna¹⁰⁵. Ipak, finansijska zavisnost od vlade dovela je do političkog uplitanja i kao rezultat toga, RTK se često kritikuje za pristrasnost, nepotizam i veliku političku umešanost, čak i Evropska unija izražava zabrinutost zbog nepristrasnosti RTK-a i potrebe da se finansira iz drugih izvora, pre svega pretplate i nezavisnih izvora.¹⁰⁶ Štaviše, novinari su takođe izjavili da RTK više okleva da ima kritičko mišljenje prema vladi.¹⁰⁷ RTK je nedavno proglašen kao medij koji izbegava izveštavanje o „organizovanom kriminalu“ zbog pritiska vlade.¹⁰⁸

Pritisak je prvenstveno u obliku cenzure, gde su najčešći oblici zahtevi cenzure na određene teme, uređivački uticaj o tome koja priča/izveštaj dobija ni termin, ko bi trebalo da bude pozvan na emisije, da određena pitanja nisu pokrivena ili da se šire dezinformacije.¹⁰⁹ Politički

93 Berisha, Arta, „Kad mediji ožive starca posle 17 godina“ Zeri, 07. januara 2019., pristupljeno 7. decembra 2019, <https://zeri.info/zerat/233234/e-verteta-online-kur-mediat-laquo-ringjallin-raquo-plakun-pas-17-viteve/>

94 Fokus grupa sa novinarima štampanih, emitovanih, nevladinih organizacija i medija putem interneta, koje su sproveli Liron Kafexholli i Shkumbin Beqiri (26. decembra 2020.)

95 Jonathan Lee, „ERUPCIJA NASILJA PROTIV ROMA NA KOSOVU“; Evropski centar za prava Roma, 14. juna 2019 <http://www.errc.org/news/anti-roma-violence-erupts-in-Kosovo>

96 Kosova Sot. „Ova osoba je prestrašila roditelje na Kosovu: Otimala je decu 29. maja 2019 <https://www.kosova-sot.info/ajme/382958/ky-person-ka-tmerruar-prinderit-ne-kosove-po-na-i-kidnapon-femijet/?fbclid=IwAR107KcWuSoeScOXatBQdkRpmleQOTmHhYrMQ4oAc6XZIDKbtKUbFJaoovY>

97 Gota News, Pažnja: Ovaj muškarac obućen u ženu otima decu ?, 25. maja 2019. <https://gotanews.tv/nje-burre-i-veshur-si-grua-te-rrezikuar-femijet-ne-kosove/?fbclid=IwAR3JasVZKaE8YByJa5y3X8r4QfGKHrG7eVgqxUuskUmVha2Fs-pvbrZbBg>

98 FMimages. Online mediji koji tek treba da uklone svoje neprijavljene izveštaje o Romkinji. https://www.fmimages.net/portalet-ge-ende-nuk-e-kane-larguar-lajmin-e-rreshem-per-gruan-rome/?fbclid=IwAR3t6rLlSaR8BMdfy15V_SwcbQ5lWG7Q2FaHwqBRfQ6kVJWHh1gsW0wlo7M

99 https://www.youtube.com/watch?v=A6qIV3JFzXM&feature=youtu.be&fbclid=IwAR00_vE_1vtKx3pwl_cqfsb9KT0h15R2G_s23PHTWq7731MHcX8edFbcsA

100 Liridona Ademaj, „Napad na Romkinju: AJK zahteva da se novinari pridržavaju etičkih i profesionalnih standarda izveštavanja“, Kalliko, 31. maja 2019. <https://kalliko.com/shkurt/sulmi-ndaj-gruas-rome-agk-kerkon-nqa-mediat-tu-permbahen-kriterete-profesionale-dhe-etikes-se-gazetarise/?fbclid=IwAR1vh-zuV17TLGP58qN9BfcPY-hWGiEbNCAZaTZQ3h-1sx7deyWPZ3QFrl>

101 Radio televizija Kosova [RTK]. Profesionalni i etički standardi novinara RTK-a (Standardet profesionale de parimet etike te gazetarisë ne programet e radiotelevizionit te Kosoves). Priština. 2015. http://www.rtklive.com/pages/files/standardet_profesionale.pdf

102 Anoniman 1, novinar RTK-a, Intervju Liron Kafexholli, 10. februara 2020

103 Anoniman 3, novinar RTK-a, Intervju Liron Kafexholli, 4. june 2020

104 RTK. Uredba o unutrašnjoj organizaciji Javnog RTV servisa]. Priština. 2015 (Rregullore per organimin e Brendshem te shërbimit publik te transmetimeve) http://www.rtklive.com/pages/files/rregullore_organizim_brendshem.pdf

105 Anoniman 2, novinar RTK-a, Intervju Liron Kafexholli, 12. novembra 2019

106 Kancelarija Evropske unije na Kosovu. „EU na Kosovu zabrinuta zbog nedostatka transparentnosti u izmeni zakona o RTK“. Priština, 27. januara 2017. Pristupljeno 1. februara 2020. https://eas.europa.eu/delegations/Kosovo/19399/node/19399_is

107 Fokus grupa sa novinarima štampanih, emitovanih, nevladinih organizacija i medija putem interneta, koje su sproveli Liron Kafexholli i Shkumbin Beqiri (11. decembar 2020.)

108 BIRN „Neprekidni pritisak! Izveštavanje o organizovanom kriminalu na Kosovu“. Priština. 2018. 7. <https://balkaninsight.com/wp-content/uploads/2018/01/Kosovo-country-report-qlp.pdf>

109 Anoniman 2, novinar RTK-a, Intervju Liron Kafexholli, 12. novembra 2019

povezani RTK službenici takođe mogu tražiti cenzuru od novinara tako što će im zabraniti da pokrivaju priče kritične za njihove političke naklonjenosti¹¹⁰. Štaviše, novinari su izvestili da je određeno osoblje JSE-a unapređeno zbog svoje političke pripadnosti.¹¹¹

U 2019. godini, devet novinara je podiglo optužbe protiv svog poslodavca RTK JSE na osnovu neregularnih unapređenja i cenzure.¹¹² Nakon toga je RTK odmah označio novinare kao “političke novinare”, izjavu koju je UNK žestoko osudio i izdao zahtev da se RTK distancira od takvog obeležavanja.¹¹³

Zabilježeno je i političko mešanje u obliku diktiranja pitanja koja se mogu postaviti.¹¹⁴ 2019. godine Nebih Madžuni, novinar RTK-a, javno je obelodanio razgovor sa društvenih medija sa svojim glavnim urednikom Ridvanom Berišom. U razgovorima se Beriša vidi kako šalje pitanja koja Madžuni treba da postavi predsedniku. Pitanja je, međutim, formulisao savetnik predsednika. Kasnije se Madžunija direktno kontaktirao i savetnik za medije predsednika, u nastojanju da ubedi Madžunija da ne objavljuje razgovore, a Madžuni je i to objavio.

UNK izdaje izjavu kojom osuđuje intervenciju predsednikove kancelarije zbog njenih napora da diktira dnevni red medija i lakoću i spremnost sa kojom se profesionalci

podvrgavaju političkim programima, bilo dobrovoljno ili kroz uticaj, kao što je urednik koristio svoju hijerarhiju.¹¹⁵ UNK je pozvao novinare da nastave sa držanjem svog profesionalnog integriteta i izveštavaju na etički način i da nastave da osuđuju takve slučajeve. Dalje je tražio da uprava RTK-a ne čuti već da to reši u skladu sa unutrašnjim propisima i profesionalnim standardima, jer ovi slučajevi nanose štetu imidžu javnog emitera i zajednici novinara.

Jedan ilustrativni primer pritiska vlade na rad čitavih redakcija potiče od povećanja broja osoblja u RTK,

koji su angažovani bez ikakvih postavljenih kriterijuma. Uprkos svojim finansijskim naporima, RTK je postepeno povećao broj angažovanog osoblja, povećavši ga sa 725 radnika sa punim radnim vremenom u decembru 2016. na 807 radnika sa punim radnim vremenom do decembra 2018. godine¹¹⁶. Osim zabrinutosti da su nova zapošljavanja politički povezana, nezavisni sindikat RTK osporava broj radnika koje RTK predstavlja skupštini.

B4 Nezavisnost uredništva u neprofitnom sektoru

Percepcija učesnika fokus grupe je da je novinarska urednička nezavisnost veća u neprofitnom medijskom sektoru, pre svega zbog finansijske stabilnosti u ovom sektoru. Neprofitni medijski sektor je mali na Kosovu, a BIRN, Kosovo 2.0 i Cohu su najistaknutiji, a oni su usvojili kodeks ponašanja novinara i uredivačku nezavisnost.¹¹⁷ Oni su stroži u svojoj primeni, jer imaju manju verovatnoću za širenje dezinformacija. Uz jaču finansijsku stabilnost putem donatora, oni se pažljivije prate i imaju jači nadzor nad njihovim rastom, odgovornošću i transparentnošću. Štaviše, njihov položaj dovodi do toga da budu više finansijski nezavisni od reklamiranja, pa će tako imati više resursa za istraživačko izveštavanje i vreme.

Nije bilo prijavljenih oblika pritiska na neprofitne sektore medija. Nema ilustrativnih primera pritiska na neprofitne medije.¹¹⁸

B5 Sloboda rada novinara u procesu stvaranja vesti

Stepen slobode koju novinari imaju u izboru priča je ograničen. Lako su izveštavali da uglavnom mogu slobodno da pristupe nekoj priči, prati se kako se pristupa aspektima priče i uvlojima.¹¹⁹ Ovo se posebno odnosi na priče koje utiču na osobe i/ili organiza-

110 Freedom House. 2017. Sloboda štampe 2016. Washington, DC: Freedom House. <https://freedomhouse.org/report/freedom-press/2016/kosovo>

111 Anoniman 3, novinar RTK-a, Intervju Liron Kafexholli, june 4 2020

112 Liridon Rama. „RTK je pod vatrom zbog nepravilnosti”. 23. avgusta 2019. Priština. <https://Kosovotwopointzero.com/en/rtk-under-fire-for-irregularities/>

113 AJK Uprava RTK-a da se distancira od omalovažavanja prema novinarima. 8. novembar 2019. Priština. <http://aak-ks.org/aak-menaxhmenti-i-rtk-se-te-distancohet-nga-gjuha-denigruese-ndaj-gazetareve/>

114 Koha.net. Novinar RTK-a izlaže Tačjeve intervencije osoblja na javnoj televiziji, [Novinar RTK-a izlaže Tačjeve intervencije osoblja na javnoj televiziji]. 12. januara 2019. Priština. <https://www.koha.net/arberi/139250/gazetari-i-rtk-se-shperfaq-nderhyrjet-e-presidences-thaci-ne-televizionin-publik/>

115 AJK, „AJK se protivi intervenciji predsedništva u RTK”. 12. januara 2019. godine. <http://aak-ks.org/aak-kundershton-nderhyrjet-e-presidences-ne-rtk/>

116 RTK. Godišnji izveštaj 2018. 2018. Strana 23. https://www.rtklive.com/sq/pages/files/raporti_vjetor_2018_AL.pdf?fbclid=IwAR2sF11F5MUPfh9_jgOY6MoJb-7WaHct3FDUG_zpMfDt6T-7zqQQ-zsIW/

117 Fokus grupe sa novinarima iz štampanih, emitovanih, nevladinih organizacija i medija putem interneta, koje su sproveli Liron Kafexholli i Shkumbin Beqiri (11. decembar 2020).

118 Visar Prebeza, urednik BIRN-a, e-mail Liron Kafexholli, 20. februara 2020

119 3 fokus grupe sa novinarima iz štampanih, emitovanih, nevladinih i internetskih medija, koje su sproveli Liron Kafexholli i Shkumbin Beqiri (11. 13., 26. decembra 2019).

cije sa značajnim uticajem u medijima¹²⁰. Ovo ograničenje, međutim, prevashodno dolazi u obliku samo-cenzure.¹²¹

Novinari učestvuju u koordinaciji redakcije i redakcije unutar svih medijskih kuća jer su strukturirane na takav način da su novinari često sami ti koji će predstaviti priču. Međutim, veće novinske agencije ređe drže uredničke sastanke uporedivši sa novinskim agencijama koje sastanke drže dnevno.¹²²

Novinari svoju ulogu prvenstveno doživljavaju kao izdvojeni posmatrači, a ne kao oni koji prate, bez nekog ozbiljnog uticaja.¹²³ To se prevashodno odnosi na rezultate kvota koji se traže od njih, što im ostavlja malo vremena da sprovedu odgovarajuća istraživanja koja bi im omogućila da pokriju neko pitanje na način koji bi utvrdio njihovu ulogu kao pouzdanih posmatrača situacije. Oni nisu zadovoljni ovim pristupom, ali smatraju da nije u njihovoj moći da naprave bilo kakve promene sve dok se njihovi uslovi rada ne poboljšaju kroz oblik promene zakonodavstva.¹²⁴ Međutim, to nije bio stav novinara BIRN-a koji smatraju da imaju veći efekat uticaja na građane.¹²⁵

Novinari uviđaju česti uticaj urednika i rukovodilaca i indirektno preko ovih zadnjih dolazi uticaj političkih aktera u njihovom izveštavanju. Oni osećaju da je profesionalizam nizak zbog ovog uticaja i da se osećaju nemoćnim u vezi s tim¹²⁶.

Samocenzura se smatra najvišim oblikom cenzure jer su je svi novinari prijavili kao uobičajenu karakteristiku u svom poslu, jer su u ranoj fazi karijere otkrili o čemu ne treba da se izveštava. Strah od gubitka posla osnovni je razlog što podlegnu samocenzuri. Kao što su novinari izjavili u jednoj fokusnoj grupi, „mi često razgovaramo između sebe o problemima sa kojima se suočavamo i visokom nivou cenzure, ali im nije prijatno da to rade sa rukovodiocima. Više starijih

novinara je u potpunosti svesno koje su granice u pokrivanju određene teme i mi te granice jednostavno ne prelazimo. Što se tiče mladih novinara, oni takođe to brzo prihvataju, ili to ili rizikuju da izgube posao.“¹²⁷

B6 Položaj ženskih novinara

Uslovi rada ženskih novinarki nisu direktno shvaćeni kao lošiji tokom svakodnevnog rada i opterećenosti zahtevima, međutim, novinarka su izjavile da je rodna nejednakost holistički rasprostranjena u svim aspektima kao u „onlajn portalima gde muškarci imaju tendenciju da budu rukovodioci“ a “žene imaju tendenciju da rade popodneve smene”, “malo je žena urednica”, “trudnoća često može dovesti do prekida ugovora”¹²⁸. Podaci koji se nalaze na ugovorima nisu razvrstani po polovima.¹²⁹

Postoji statistička disproporcija kada je reč o rodnoj zastupljenosti u redakciji. Studija NKM-a koja je pratila 7 javnih i privatnih emitera utvrdila je da su žene značajno manje zastupljene, čineći samo 25,8% u uređivanju vesti.¹³⁰

Žene novinarka izbegle su temu o platama, ali su navele da smatraju da su plate žena uglavnom manje, mada iznosi nisu pomenuti.

Pritisци na osnovu spola povećavaju se u slučajevima kada su novinarka trudne, što ima posledice na njihove ugovore i radno opterećenje. Ženski ugovori se po povratku sa porodijskog odsustva ponekad skraćuju na 6 meseci, a na novinarka se neformalno vrši ogroman pritisak da daju ostavku. Uobičajene taktike su povećati broj traženih priča koje se traže od nje, promena odeljenja kako bi ponovo morala da da stvori nove kontakte, itd.¹³¹

120 Anoniman 3, novinar RTK-a, Intervju Liron Kafexholli, June 4 2020

121 TASC0. Izveštaj o semaforima „2017 Kosovo * Izveštaj o praćenju, smernica Eu za slobodu medija i integritet medija 2014-2020 “za 2017. 2017. Strana 6. Pristupljeno 3. januara 2020. https://ec.europa.eu/neighbourhood-enlargement/sites/heard/files/media_traffic_lights_report_kosovo.pdf

122 3 fokus grupe sa novinarima iz štampanih, emitovanih, nevladinih organizacija i medija putem interneta, koje su sproveli Liron Kafexholli i Shkumbin Beqiri (11, 13, 26. decembra 2019)

123 3 fokus grupe sa novinarima iz štampanih, emitovanih, nevladinih organizacija i medija putem interneta, koje su sproveli Liron Kafexholli i Shkumbin Beqiri (11, 13, 26. decembra 2019)

124 Isto.

125 Fokus grupe sa novinarima iz štampanih, emitovanih, nevladinih organizacija i medija putem interneta, koje su sproveli Liron Kafexholli & Shkumbin Beqiri (26. decembra 2019)

126 3 fokus grupe sa novinarima iz štampanih, emitovanih, nevladinih organizacija i medija putem interneta, koje su sproveli Liron Kafexholli i Shkumbin Beqiri (11, 13, 26. decembra 2019)

127 Isto

128 Fokus grupa sa novinarima iz štampanih, emitovanih, nevladinih organizacija i medija putem interneta, koje su sproveli Liron Kafexholli i Shkumbin Beqiri 13. decembra 2020.

129 TASC0. Izveštaj o semaforima „2017 Kosovo * Izveštaj o nadgledanju, EU smernica za slobodu medija i integritet medija 2014-2020 “za 2017. 2017. Strana 9. Pristupljeno 3. januara 2020. https://ec.europa.eu/neighbourhood-enlargement/sites/heard/files/media_traffic_lights_report_kosovo.pdf

130 Nezavisna komisija za medije [NKM]. Praćenje pokrivanja vesti dobavljača audio-vizuelnih medija. Priština, 2019. Stranica 46. <https://www.kpm-ks.org/assets/cms/uploads/files/Raport%20monitorim%20e%20lajmeveqendrore%20t%C3%AB%20OSHMA-ve%20C%20penudha%20prill-maj%202019.pdf>

131 3 fokus grupe sa novinarima iz štampanih, emitovanih, nevladinih organizacija i medija putem interneta, koje su sproveli Liron Kafexholli i Shkumbin Beqiri (11, 13, 26. decembra 2019)

Tokom 2019. godine zabeleženo je ukupno 21 slučajeve pretnji i napada na novinare i medijske kuće, pri čemu pretnje i napadi na novinare čine većinu slučajeva. Ako uporedimo broj sa prethodnim godinama, vidimo da imamo porast stvarnih napada na novinare (u 2017. 24 prijavljena slučaja, dok je u 2018. 17 prijavljenih slučajeva). Povećanje broja slučajeva je vrlo zabrinjavajuće, ali činjenica da su novinari otvoreniji za prijavljivanje slučajeva je znak napretka njihove spremnosti da istraju u gonjenju svojih napadača.

Kategorije	Učestalost	Opis
Pretnje novinarima životom i telesnom povredom	5	Verbalne ili pisane pretnje telesnim povredama, uključujući smrt, upućene bilo direktno, putem trećih strana, elektronskim ili fizičkim komunikacijama. Oni mogu biti implicitni ili eksplicitni i sadrže reference na ubistvo novinarskih rodaka, kolega ili izvora.
Druge pretnje novinarima Institucionalni i administrativni pritisci	8	Pretnje koje uključuju nadzor ili praćenje, uznemiravanje putem telefonskih poziva, proizvoljno sudsko ili administrativno uznemiravanje, agresivne izjave državnih službenika ili drugi oblici pritiska koji mogu ugroziti sigurnost novinara u obavljanju njihovog posla.
Pretnje medijskim medijima i organizacijama	1	Verbalne ili pisane pretnje protiv imovine ili osoblja medijskih kuća i organizacija direktno upućenih, putem trećih strana, elektronskim ili fizičkim komunikacijama. Mogu biti implicitni ili eksplicitni i sadrže reference na određeni medij ili njegovo osoblje.
Stvarni napadi na novinare	7	Stvarni napadi mogu uključivati stvarnu fizičku ili mentalnu povredu, otmicu, upad u dom/kancelariju, oduzeta oprema, arbitrarni pritvor, neuspeli pokušaji atentata itd.
Ubistva novinara	0	Vrste ubistava mogu uključivati ubijanje u unakrsnoj vatri, atentat, ubistvo eksplozijom bombe, pretučen do smrti.
Napadi na medijske kuće i organizacije	0	Stvarni napadi na imovinu medijskih kuća i organizacija, njihovo osoblje, zaplijenjena oprema, agresivne izjave državnih službenika itd.

Tokom 2019. bilo je ukupno pet pretnji oduzimanjem života ili telesnom povredom. Pretnje se kreću od eksplicitnih poziva poput onog protiv onlajn portala „Periskopi“ i „IndeksOnline“, gde je novinar iz Makedonije objavio javni poziv da se ubiju svi novinari ovih portala, do direktnih pretnji kao u slučaju člana porodice imama koji je novinaru Televizije „Klan Kosova“ rekao da će „ili on ili novinar biti iznad zemlje ako se objave bilo kakvi snimci hronike“. Do onih implicitnih gde je direktor za kulturu opštine Skenderaj pretio novinaru novine „Zeri“ zbog članka koji kritikuje opštinu. Svi slučajevi su prijavljeni kosovskoj policiji, osim slučaja imama, gde je novinar hteo da smiri situaciju i nije prijavio slučaj.¹³²

U 2019. godini bilo je ocam drugih pretnji upućenih novinarima. U četiri slučaja umešani su javni funkcioneri ili političari, njih dvoje potiču iz političke stranke „Vetevendosje“ (Samoopredeljenje) koja je optužila novinare i urednike jedne medijske kuće da su pomagali u slučaju smrti jednog aktiviste lošim izveštavanjem. Posebno zabrinjava činjenica da je jedan od optuživača bio Sami Kurteshi, bivši ombudsman radeći na toj poziciji šest godina. Drugi slučaj je onaj predsednika Skupštine koji je uredniku i šefu jedne od televizija na Kosovu poslao WhatsApp poruku koristeći eksplicitni jezik. Takođe tokom 2019. godine, poslanik skupštine podneo je krivičnu prijavu protiv novinara zbog podsticanja etničke mržnje, a UNK prati situaciju u kancelariji tužilaštva. Ostala tri slučaja su civili koji su pretili novinarima, od kojih je najistaknutiji bio kada je predstavnik „Islamske zajednice Kosova“ novinaru pretio povodom jednog novinarskog članka o njemu.¹³³

Tokom 2019. godine postojala je jedna pretnja medijskim organizacijama, jer je „Demokratska partija Kosova“ (PDK) objavila javni poziv na svom nalogu na društvenim medijima tražeći od građana Kosova da ne veruju novini „Gazeta Ekpress“, jer „imaju program protiv njihove stranke“.¹³⁴

Prošle godine UNK je registrovao sedam slučajeva stvarnih napada na novinare. Dva napada dogodila su se kada je novinar pokušavao da izveštava sa gradilišta, a jedan se dogodio kada je novinar pokušavao da izveštava o kockarnici. U ostala četiri slučaja u napadima su umešani različiti državni službenici, jedan je bio kada je novinarka pokušavala da intervjuiše zatvorenicu, a čuvari su je sprečili da obavlja svoj posao, dok je drugi slučaj bio oštećenje automobila jednog novinara tokom policijske akcije čišćenja blokade ulice. U junu je drugi novinar fizički napadnut i oduzeta mu je oprema dok je pokrivaio ogranak političke stranke „Demokratski savez Kosova“ (DSK). Decembra 2019. godine, novinara je fizički napao tadašnji ministar za trgovinu i industriju u Univerzitetском kliničkom centru Kosova, u prisustvu policije koja nije ništa preduzela. Zbog toga su policajci kasnije suspendovani.¹³⁵

¹³² AJK Baza Podataka, <http://ajk-ks.org/rastet/>
¹³³ Ibdi.

¹³⁴ Ibdi.
¹³⁵ Ibdi.

C1 Ponašanje državnih institucija i političkih aktera u vezi sa zaštitom novinara

Ne postoje posebne politike koje su razvile državne institucije koje podržavaju zaštitu novinara, međutim Ustav i drugi važeći zakoni, uključujući Krivični zakonik regulišu sigurnost novinara. 2019. godine UNK je potpisao memorandum o razumevanju sa Advokatskom komorom Kosova, kojim će se novinarima osigurati besplatna pravna pomoć, a implementaciju memoranduma o razumevanju nadgleda osoblje UNK. Dva novinara su se već okoristila ovim sporazumom, pošto im je nakon zahteva odobrena besplatna pravna pomoć.

Ne postoje posebni mehanizmi u pogledu sigurnosti novinara, ali tužioci i Osnovni sud u Prištini odredili su koordinatora za prikupljanje podataka o slučajevima novinara¹³⁶. Međutim, prikupljanje podataka je dosta rasuto, nedosledno i podaci se ne objavljuju, trenutno pravosudni sistem prolazi kroz tranziciju i razvija CMIS sistem koji će konsolidovati podatke i omogućiti praćenje sudskih predmeta. Generalno se slučajevi novinara prijavljuju policiji i tužilaštvu koji preduzimaju neophodne mere za istragu, štaviše, novinari izveštavaju i UNK koji zagovaraju u ime novinara. Međutim, nije jasno da li će CMIS takođe objediniti podatke policije.

Napade na sigurnost novinara vladine institucije prepoznaju kao kršenje slobode izražavanja, zakona o ljudskim pravima i krivičnog zakona, ali javni zvaničnici se suzdržavaju od davanja izjava, osim ako nema fizičkih napada na novinare, na koje ima reakcije od strane institucija.

Ne postoje dokumenti koje su usvojile državne institucije koje daju smernice i zabranjuju uznemiravanje, zastrašivanje ili fizičke napade na novinare.¹³⁷

Osnovni sud i Tužilački Savet povećavaju saradnju sa UNK-om koji prati pretnje novinarima, ali saradnja je i dalje spora i potrebno ju je povećati kako bi se skratilo vreme odziva. Državne institucije se uopšteno suzdržavaju od podržavanja ili promovisanja pretnji novinarima.

Za opravdanje elektronskog nadzora potreban je sudski nalog i odobrenje se daje samo u specifičnim slučajevima visokih pretnji. Nema podataka o slučajevima elektronskog nadzora.

136 1) Koordinator u kancelariji Glavnog državnog tužioca za slučajeve novinara, i 2) Koordinator Osnovnog suda u Prištini za prikupljanje podataka o slučajevima novinara

137 Flutura Kusari, intervju Liron Kafexhalli, 25. januara 2020.

C2 Ponašanje krivičnog i građanskog pravosuđa u pogledu pretnji i dela nasilja nad novinarima

U kosovskom pravosudnom sistemu ne postoje posebne institucije/jedinice posvećene istragama, krivičnom gonjenju, zaštiti i kompenzaciji u pogledu osiguranja bezbednosti novinara i pitanja nekažnjivosti¹³⁸.

Trenutno ne postoje posebne procedure koje bi se bavile svim oblicima nasilja nad ženama, uključujući tu i žene novinare¹³⁹.

Državne agencije ne obezbeđuju odgovarajuće resurse za pokrivanje istraga, a mere zaštite koje se pružaju novinarima su neadekvatne.

Postoje mere zaštite koje se pružaju novinarima i koje oni mogu tražiti od policije. Nakon što su kontaktirali policiju, procenu pretnje sprovodi policija i dodeljuju poseban nalog za zaštitu, poput policijskih patrola koje prate novinare. Neki novinari su, međutim, izvestili da ih policija ne shvata ozbiljno, kao što je bio slučaj novinara koji je od radikalnog islamiste dobio pretnje smrću, ali policija je ponudila samo neprobajni prsluk kako bi se mogao kretati okolo, što je smatrao nepodobnim i nepraktičnim. Policija je s druge strane izvestila suprotno, da je 2019. godine novinar podneo jedan zahtev za mere bezbednosti, a nakon procene pretnje, zahtev je odobrila policija sa fizičkom zaštitom koja je data novinaru¹⁴⁰.

Odugovlačenje slučajeva (prikazano u polju C1.1) pokazuje da se istrage zločina protiv novinara, uključujući zastrašivanje i pretnje, ne istražuju brzo i efikasno. Međutim, slučajevi koji dobijaju veliku medijsku pažnju obično se shvataju ozbiljnije i brzo se istražuju, kao što je slučaj sa bivšim ministrom trgovine i industrije kod fizičkog napada na novinara. Iako su preduzete brze akcije prema policajcima koji su suspendovani zbog neregovanja i prema bivšem ministru zbog napada, slučaj još uvek traje¹⁴¹.

138 Isto.

139 Savet Evrope, Mapiranje službi podrške za žrtve nasilja nad ženama na Kosovu *, 2017, pristupljeno 12.12.2019: <https://rm.coe.int/seminar-pristina-report-eng/16807316df?fbclid=IwAR2aHz2CgNaCkwlwio7XfJlp3dAjlut44pG4Uq4iDqD5CLIQOVelhg4rfdw>

140 Baki Kelani, Kancelarija za informacije Kosovska policija, 30. januara 2020

141 Xhorxhina Bami, "Ministar optužen za napad na novinare", Priština Insight, 19.12.2019., Pristupljeno 14. januara 2020: <https://prishtinainsight.com/minister-accused-of-assaulting-journalist/?fbclid=IwAR3IQEYfSDVZ2i5CC5UuJY>" - upsP17Mr-Som2mBpyHWd19zoiz2v0w17K1E

Nije pokrenuto krivično gonjenje za nasilje ili zastrašivanje protiv celog lanca aktera, jer do sada nije utvrđeno da je u nekom od napada nije bilo više od jednog počinioca, i to bi moglo da izazove zabrinutost zbog nedostatka istraga.

Obuku za policiju, tužioce, advokate i sudije uglavnom pruža neprofitni sektor. U 2019. policija je prošla četiri obuke o različitim aspektima koji se odnose na medije, od istraga na onlajn i društvenim medijima do društvenih inovacija.¹⁴² Dok su sudski sistem i tužilaštvo tokom 2019. godine imali pet obuka, a najvažnija je obuka o članu 10 Evropske konvencije, kao i obuka o kleveti.¹⁴³

---

¹⁴² Baki Kelani, Kancelarija za informacije Kosovska policija, 30. januara 2020

¹⁴³ Akademija pravde, Sakupljeno iz biltena Akademije pravde, 2019. <https://ad.rks-gov.net/sq/buletini>

Pregled završenih aktivnosti na rešavanju nekih od najozbiljnijih napada na novinare u poslednjih pet godina.

2015	2016	2017	2018	2019
				18. decembra 2019. – Državno tužilaštvo otvorilo je istragu o slučaju. 10. februara 2020. – Napadač je optužen od strane – Osnovnog suda u Prištini
				8. oktobra 2019. – Osnovni sud u Prištini kaznio je počinioca sa 200 evra.
		13. novembra 2017. – Osnovni sud u Gnjilanu izrekao zabranu pristupa M.N. zbog pretnje novinaru.		
		17 avgusta 2017 – Policija je započela istragu na mestu zločina bez ikakvih osumnjičenih. (Napori da se slučaj ažurira bili su neuspešni, s obzirom da Osnovno tužilaštvo nije htelo da daje informacije bez saglasnosti žrtve. Žrtva nije želela da da informacije u vezi slučaja).		
		13 novembra 2017 - Policija izašla na mesto zločina i uhapsila glavnog osumnjičenog. (Napori da se slučaj ažurira bili su neuspešni, s obzirom da Osnovno tužilaštvo nije želelo da daje informacije bez pristanka žrtve. Žrtva nije želela da da informacije u vezi slučaja).		
				3. aprila 2019. – Slučaj je prijavljen policiji i policija je započela istragu. Međutim, novinar je odlučio da ne podiže optužnicu s obrazloženjem da ne želi da situacija eskalira.

Ovo istraživanje je imalo za cilj da istraži medijsko stanje u pogledu slobode i sigurnosti novinara na Kosovu i da li društveno-ekonomski i politički kontekst u zemlji pruža povoljno okruženje za održivi razvoj medijskog sektora u tom pogledu. Izveštaj pokriva pitanja iz konteksta 2019. godine i izgrađen je na prethodnim izveštajima sprovedenim na ovu temu.

A Pravna zaštita:

Nalazi pokazuju da je postignut određeni napredak jer se zakonodavni okvir smatra prilično sveobuhvatnim i strukturiran je da podrži razvoj medijskog sektora i novinara. Kao i poštovanje propisa o razvoju zakonodavstva, koje je u 2019. godini dovelo do poboljšanja uključivanjem relevantnih zainteresovanih strana, posebno u poređenju sa prethodnim godinama izveštavanja. Istraživanje je, međutim, pokazalo da ostaju izazovi u pogledu implementacije.

Načelno se smatra da regulatorno telo NKM i samoregulativno telo KSS funkcionišu efikasno, ali izvršenje njihovog mandata je otežano u nedostatku odgovarajućih resursa. Iako KSS stoji bolje u postupanju sa žalbama, on mora poboljšati pokrivenost drugih aspekata kao što su onlajn mediji i vlasništvo medija, koji predstavljaju značajne probleme i utiču na transparentnost i odgovornost.

Konkretno kod NKM-a, jednostavnost postupka izdavanja dozvola izaziva zabrinutost, kao i postupak izbora članova odbora koji ga čini sklonijim političkom uticaju. Zakoni o političkom pluralizmu u medijima nedostaju u pokrivanju neizbornog perioda. Uprkos ovom nedostatku, licencirani emiteri moraju da se pridržavaju pravila ponašanja NKM-a, što jedan broj njih ne čini, dok kodeks (zakonik) ponašanja ne pokriva sve medijske kuće. Opet, nedostatak odgovarajućih resursa podriva njihovu sposobnost sprovođenja istrage kršenja zakona. Potrebno je preispitati prazninu u zakonodavstvu da bi mogao pravilno da pokrije neizborni period. NKM bi trebalo da poveća napore u regulisanju medija, kao i da proširi svoje statute kako bi obuhvatili šire aspekte.

Pravna zaštita u odnosu na izvore novinara je jaka i novinari imaju poverenja u pogledu prava da održavaju odnose sa izvorima. Međutim zabrinutost leži u generalno slaboj primeni Zakona o pristupu javnim dokumentima, konkretno kako se zahtev obrađuje u institucijama, što u nedostatku jasnih smernica ostavlja prostor za tumačenje. Nedostaju mehanizmi za prikupljanje podataka za adekvatno nadgledanje i upućivanje slučajeva klevete i uvrede, pa do sada nije bilo dostupno pravilno praćenje efikasnosti slučajeva koji se vode pred pravosudnim institucijama, do uvođenja CMIS sistema, što će omogućiti segregaciju i hronološko praćenje.

Novinarima se garantuje pravo na udruživanje i slobodu udruživanja. Predstavljaju ih dva udruženja, UNK i USNK, ali trenutno postoje samo tri sindikata i svi su unutar JSE-a. Sindikati su podvrgnuti uplitanjima i pritiscima rukovodilaca, dok su ekonomska nesigurnost, odmazda rukovodstva i podeljeni privatni mediji istaknuti kao faktori koji doprinose manjku sindikata u privatnim medijima. Nedostatak unije koja predstavlja interese svih novinara da zaštite radna prava na Kosovu dovela je do toga da UNK generalno služi kao primarno zagovaračko telo za zaštitu prava novinara.

B Položaj novinara u redakciji:

Postojao je prilično jednostrani dogovor o lošim ekonomskim uslovima novinara, kao što su opšti nedostatak ugovora ili kratkoročnih ugovora, male plate i njihova retka isplata, loši uslovi rada, da ih nabrojimo samo nekoliko, kao i korišćenje ovih uslova za sprovođenje pritisaka na novinare. Čini se da nejednakost polova dalje nameće loše uslove rada, jer trudnoća utiče na njihove ugovore, a žene su u redakciji mnogo manje zastupljene. Ovi uslovi rada ostavili su novinare ranjivim na stalni uticaj i pritisak od strane politike, vlasnika medija i organa upravljanja i smatra se da ugrožavaju njihovu nezavisnost i etičko izveštavanje. Pritisak dnevnih kvota rezultira neproverenim izveštava-

vanjem i širenjem dezinformacija, dok se istovremeno samocenzura smatra jednim od najvećih indirektnih uticaja.

Poštovanje kodeksa ponašanja takođe je pod velikim uticajem ovih pritisaka. Unutar JSE -a, finansijska zavisnost od vlade dovela je do političkog uplitanja, dok su privatni mediji suočeni sa zavisnošću od svojih sponzora. Medijski sektor koji se smatra najboljim je neprofitni sektor koji je, zbog svoje verovatnoće za veću finansijsku nezavisnost, manje verovatno podlegao istim pritiscima i uticajima. Na samu nezavisnost uredništva utiče samocenzura. Dok su novinari izveštavaju da mogu slobodno birati priče, svesni su ugla u kojima se te priče mogu predstaviti.

C Bezbednost novinara:

2019. godine na Kosovu došlo je do opšteg porasta broja pretnji i napada prema novinarima, a broj je povećan na 20 prijavljenih slučajeva. Nije nađeno adekvatno objašnjenje za pad prijavljivanja slučajeva u 2018. godini (2017, 24 prijavljena slučaja; 2018, 17 prijavljenih slučajeva). Međutim, porast prijavljivanja može se tumačiti kao korak ka pozitivnoj promeni jer se novinari osećaju sigurnijim da prijavljuju slučajeve pretnji i napada. Dok je broj prijavljenih napada porastao, istraživanje je pokazalo da državnim institucijama i političkim akterima i dalje nedostaju potrebna sredstva da se izbore sa situacijom novinara u pravosudnim sistemima. Uprkos tome, naponi ka poboljšanju situacije su evidentni, kao što je imenovanje koordinatora za prikupljanje podataka o slučajevima novinara od strane tužilaca i Osnovnog suda u Prištini, te razvoj CMIS-a koji je u toku i koji će omogućiti praćenje, upućivanje i segregaciju, kao i hronološko praćenje slučajeva. Uspeh CMIS-a ostaje da se vidi buduću da je njegova implementacija započeta u decembru 2019. godine.

Opšti zaključak: Kosovo ima jaku osnovu u zakonima koji su u skladu sa evropskim standardima i koji štite slobodu izražavanja, medije i pravo na informacije i druge aspekte koji utiču na medijski sektor. Štaviše, međunarodno priznata osnovna ljudska prava i slobode su zagarantovane Ustavom. Brojni nalazi ovog istraživanja pokazuju da je nedostatak napora za efikasnu primenu nekih važnih garancija koji se nalaze u zakonima u velikoj meri sprečili dalji razvoj medijskog sektora. Istovremeno, naponi poput uspostavljanja konsolidovanog sistema prikupljanja podataka o pretnjama i napadima na novinare pokazatelj su tendencije povećanja mehanizama odgovornosti i transparentnosti unutar institucija i njihove političke volje da se da relevantnost pitanjima bezbednosti

novinara. Aspekti bezbednosti novinara dodatno su ojačani povećanom saradnjom UNK sa Tužilaštvom, Osnovnim sudom i Kosovskom policijom. UNK saraduje sa sve tri strane kako bi osigurao praćenje slučajeva, poboljšane preporuke i pružanje pravne pomoći.

Drugi važan nalaz koji je proizašao iz ovog istraživanja bio je uska veza između loših uslova rada novinara i pritiska i uticaja na novinare koji su rezultirali ugrožavanjem etičkog kodeksa ponašanja medija i novinara i dovodeći do pogrešne/loše informacije. Čini se da ova veza ostaje dalje neproverena jer odsustvo resursa u regulatornim i samoregulatornim telima dovodi do toga da se medijski sektor ne kontroliše. Podržavajući napore u osiguravanju održavanja novinarskih napora, UNK je javno pozvao na veću odgovornost novinara da se pridržavaju etičkih standarda u svom izveštavanju.

Preporuke

Medijsko zakonodavstvo se generalno - uz prostor za unapređenje - smatra obuhvatanjem svestranosti koja je potrebna za omogućavanje razvoja i funkcionisanje medijskog sektora i njegovih mehanizama. Okruženje koje dozvoljava njegovu implementaciju ne zadovoljava i mora se ojačati. Identifikacija preporuka proizišla je iz zaključaka istraživanja. Preporuke su:

Osigurati održivost i odgovornost JSE -a da poveća nepristrasnost, smanji politički uticaj i očuva svoju nezavisnost u skladu sa svojim statusom.

- **Finansijska stabilnost:** RTK treba tretirati kao javnu ustanovu i treba utvrditi odgovarajuće načine finansiranja. Mogući metodi mogu biti ponovno uvođenje sheme licenci preko KEK-a ili pronalaženje druge šeme finansiranja putem oporezivanja, pretplate i/ili nezavisnih izvora. Bilo koji način finansiranja treba doći sa strogim procedurama, kako bi se osigurala odgovornost svih uključenih strana, a da se istovremeno ne ugrozi nezavisnost RTK-a. Takva stabilnost mogla bi povratiti poverenje javnosti u JSE.
- **Imenovanje odbora RTK-a:** U RTK-u treba ojačati političku nepristrasnost. Treba uspostaviti još jedan oblik imenovanja odbora, jer se tekući oslanja isključivo na odbor imenovan od strane Skupštine Kosova i kao takav povećava šanse za subjektivnost i politički uticaj. Proces bi trebao biti transparentan proces u više koraka koji uključuje istaknute aktore iz struke i trebao bi se temeljno ocenjivati u naporima da se smanje bilo kakvi rizici subjektivnosti i političkog uticaja.

U obezbeđivanju održivosti i odgovornosti JSE -a, UNK je učestvovao u nacrtu zakona o RTK slanjem preporuka i nastaviće se zalagati za obezbeđivanje njegove nezavisnosti.

Jačanje regulatornih i samoregulatornih tela - NKM i KSŠ, omogućujući im da pravilno obavljaju svoje zakonske obaveze i deluju kao mehanizmi za osiguranje kvaliteta medija.

- **Imenovanje odbora NKM-a:** treba preispitati kako bi se smanjili rizici od subjektivnosti i političkog uticaja, a potrebno je uspostaviti stroža pravila za članove odbora. Proces sličan sugestijama odbora RTK-a, treba da bude transparentan i temeljno ocenjen.

- **Povećati nadležnosti samoregulacionih tela.** Važan aspekt koji je relevantan za povećanje transparentnosti i osiguravanje veće odgovornosti medijskih kuća je osiguranje metoda traženja podataka iz medija, poput vlasništva nad medijima. Drugi aspekt je uključivanje onlajn medija u njihov domen.
- **Osigurati da samoregulatorna tela imaju odgovarajuće mehanizme i odgovarajuće resurse** da ojačaju svoju ulogu i provedu svoje mandate. Trebalo bi izvršiti sveobuhvatnu analizu kako bi se identifikovali nedostaci u svakoj instituciji kao i odgovarajući resursi koji su im potrebni da povećaju svoje napore u regulisanju medija, odgovarajući mehanizmi za praćenje i obezbeđivanje izvršenja njihovih odluka.

Poboljšanje saradnje institucija i podrška napretku procesa upućivanja predmeta da obezbedi pravovremene i proporcionalne odgovore na pretnje i pritiske protiv novinara. UNK je potpisao Memorandum o razumevanju sa Advokatskom komorom Kosova i u procesu je potpisivanja Memoranduma o saradnji sa Kosovskom policijom i Osnovnim sudom. Ovo će imati za cilj da ojača proces upućivanja predmeta, a uz pomoć CIMS-a će podržati prikupljanje podataka i omogućiti praćenje razvoja slučajeva. Dalje, saradnjom sa Advokatskom komorom Kosova, UNK je obezbedio besplatno pravno zastupanje i konsultacije svojim novinarima članovima slučajevima kada su oni uključeni u sudske procese vezano za njihov rad.

Osiguravanje veće redakcijske nezavisnosti od pritisaka. Mediji bi trebalo da imaju odgovarajuće procedure i propise, kao i disciplinske komisije integrisane u svoje institucije kako bi umanjile uplitanje vlasnika medija, rukovodilaca i političkih tela, a hijerarhijski lanac ne bi trebalo da bude imun na ove postupke. Ove polise treba da jasno sadrže uređivačka ograničenja i šta predstavlja mešanje.

Povećanje usaglašenosti sa profesionalnim standardima usvajanjem Kodeksa ponašanja. Medije bi trebalo podstaći da razviju svoj kodeks ponašanja ili usvoje pravila samoregulacionih tela i obezbede da se uspostave odgovarajući mehanizmi unutar svake medijske kuće kako bi se osiguralo njegovo poštovanje. Trebalo bi oštrije podržati sankcije protiv pristrasnosti u izveštavanju i širenju dezinformacija. UNK je zajedno sa UN Women započela s obukama za novinare o pravilnim pristupima izveštavanju o vestima.

Trebalo bi uspostaviti odgovarajuće mehanizme kako bi se podržavalo sprovođenje zakona. Treba preispitati postupak postupanja sa zahtevom za pristup javnim dokumentima i razviti jasne smernice koje bi pomogle procesu i sprovođenju zakona.

Jačati ekonomski položaj novinara i ojačati ulogu sindikata. Uređenje postupaka zapošljavanja novinara trebalo bi razviti i sprovesti putem inspekcije rada, a to će zahtevati poboljšanje njihove efikasnosti u postupanju sa kršenjima radnih prava novinara. Nadalje, treba ojačati ulogu sindikata i omogućiti okruženja koja omogućavaju njihov razvoj unutar sektora privatnih medija kako bi se osigurali bolji uslovi rada za novinare.

UNK podržava novinare u njihovim zahtevima za poboljšanim uslovima rada putem zagovaranja, predstavljanjem u parlamentarnim radnim grupama gde se raspravlja o zakonodavstvu u vezi sa medijima i nastaviće da brani prava novinara kada se njihova prava ne poštuju.

